

MOST

Bilten Udruženja useljenika iz bivše Jugoslavije u Izraelu

GODINA 61

BROJ 6

NOVEMBAR/DECEMBAR 2013.

NAJVEĆA PODZEMNA BOLNICA U SVETU

IZRAEL JE U STALNOJ OPASNOSTI OD NAPADA SA SEVERA I ISTOKA - 2000 PACIJENATA SA NAJSAVREMENIJOM OPREMOM

JPost

Ispod postojećeg kompleksa bolnice Rambam u Haifi na dubini od 17 metara biće smeštena bolnica koja će se koristiti u slučaju rata. Na ovaj potez naterani smo posle iskustva rata sa Libanom 2006. godine, kada je bolnica bila pod raketnom vatrom punih mesec dana i kada je pola bolnice, pacijenti i osoblje, evakuisano u neprimerene uslove.

Parking pretvoren u bolnicu za vreme rata 2006. godine

Projekat je omogućen nakon prijema značajne donacije od izraelskog milijardera Sammi Ofera. Izraelska vlada i drugi donatori obezbediće ostatak potrebnih finansija.

Prva zaštićena bolnica podignuta je u kompleksu bolnice Barzilaj u Aškelonu, ali je ona projektovana za palestinske, ne toliko ubitačne rakete, kao one koje stižu na sever.

U međuvremenu prostor će se u Rambamu koristiti kao parking, na kome će moći da se smesti 1,400 vozila, sa željom da se nikada ne pretvori u bolnicu. Na mestu tri vozila može da se smesti osam pacijenata, što je projektovani maksimum u slučaju dugotrajnog rata. Za normalno funkcionisanje bolnice – u nenormalnim uslovima – moći će da se smesti 2,000 pacijenata.

REČ UREDNIKA DA LI MAJKA SME DA DOJI NA JAVNOM MESTU?

Piše Milan Fogel

Glavna tema u javnim raspravama, preko svih medija, više od deset dana, bila je pitanje da li majka sme da doji na javnom mestu. U diskusiji su učestvovali, bolje rečeno uvučeni su u diskusiju, ljudi iz svih društvenih slojeva, raznih obrazovanja i poznavanja problematike i različitih polova. Najviše su učestvovali muškarci, valjda oni imaju najviše iskustva kako se doji beba, onda majke, a bebe niko ništa nije pitao. Bebe su samo prikazivane na TV kako lepo sisaju, pomalo se smeškaju i uživaju u maminom zagrljaju.

Da diskusija ne bi bila monotona, pojedinci su skretali sa teme pa su pričali o iranskoj opasnosti od nuklearnog napada i nezainteresovanosti Amerike za našu bezbednost. Drugi su pričali da nije baš tako, eto, Amerikanci se ponovo mešaju, a Evropljani nam preporučuju, nastavak pregovora sa Palestincima, uz obavezan refren da naša bezbednost ne sme biti ugrožena. Valjda su mislili na naselja koja gradimo na okupiranim teritorijama i kako ćemo se zaštititi od terorističkih napada kada budemo u neprirodnom okruženju. Ipak ne moraju da budu toliko zabrinuti, imamo mi iskustva i znamo...

nastavak na str 3

MOST

Bilten Udruženja useljenika iz
bivše Jugoslavije u Izraelu

Godina 61
Broj 6 – novembar/decembar
2013.

Broj strana: 48

HOJ POB 2705
61026 Tel Aviv
Telefoni: 0503 556 841
0503 556 842
E-mail: hitahdut@gmail.com

REDAKCIJA

Glavni urednik Milan Fogel
e-mail:
milan.fogel@gmail.com

Urednik hebrejske strane
Moše BenŠahar
bensha1@gmail.com

Članovi redakcije: Avraham Atijas,
Miriam Aviezer, Ivica Čerešnješ,
Višnja Kern i Dušan Mihalek

POZIV ČITAOCIMA

Više nisam siguran kada kažete da ste zadovoljni Mostom. Možda nam se javljate i hvalite nas samo reda radi?

Istina je da se mi trudimo, ali kao urednik, moram reći da saradnja nije obostrana. Uspeli smo da imamo stalne saradnike, ali to nije dovoljno. Baš vi se oglašujete o pozive na saradnju. Možda, ipak, ima nešto što biste želeli da podelite sa čitaocima Mosta, neka vest, neko sećanje iz dalje ili bliže prošlosti.

Neko mi je rekao da mu je nezgodno da piše, jer je prilično zaboravio jezik iz bivše Jugoslavije. Nemojte to da vas brine, sve će biti napisano onako kako treba!

Pišite, šaljite nam interesantne fotografije, za vas će uvek biti prostora u Mostu!

Urednik

RODIO SE...

Zlata i Dušan Mihalek potvrdili su još jednom da su baba i deda – rodio se **osmi unuk, Nio Mihalek**.

Čestitamo roditeljima i mnogobrojnoj porodici, a verujemo da će Nio uživati u ljubavi kojom je okružen.

Da li ste primetili, vi koji poznajete Dušana, koliko Nio liči na dedu?

Deda Shlomo Bar Gjora Zupković javio nam je:

*Rodio se **Adam Ben Yitzhak Zupković**. Boki i Marija su dobili sina Adama, a mi unuka i svi smo presretni!*

Sve čestitke uz želje da dete bude pametno i lepo na roditelje, babu i dedu, stričeve i strine, ujake i ujne... a može da bude i više od toga. Neka sanja, kao njegov deda, neka bude dobar roditelj, neka bude dobar čovek, to je

najvažnije!

U Americi se rodio **Daniel Eitan Mayer**, unuk Ilane i Mikija BenŠahara.

Čestitamo srećnoj porodici.

Danielu želimo dobro zdravlje i srećno detinjstvo i da što pre poraste; traži se naslednik za predsednika HOJ.

REČ UREDNIKA

Nastavak sa 1. strane

...kako drugi brinu našu brigu, srećom u svim dosadašnjim ratovima izašli smo kao pobjednici, a ratova nikad dosta

Posebno sam zapazio one diskutante koji su podržavali majke i njihovo pravo da doje na svakom mestu, kada beba zaplače, a ne traži pomoć od države da ne bi ostala gladna. Da, bilo je i takvih, oni su tvrdili da bebe popravljaju statističku sliku sa oko 800 hiljada gladne dece u Izraelu. Šteta što neka deca već u trećoj godini prestaju da sisaju, kad bi to moglo da se malo produži... bar dok ne odsluže vojsku. Ali, to je naša stvarnost, neodgovorne majke obično nemaju više mleka, a i deca brzo rastu i traže neku drugu hranu.

Vernici, posebno oni ortodoksni, bili su protiv da majke doje decu na javnom mestu. Tražili su isključivu zabranu, a u slučaju da se majka ipak odluči da nahrani dete, na primer u trgovinskom centru, da odmah bude izbačena na ulicu. Ostalo mi je nejasno da li bi na ulici mogla da nastavi da doji? A šta će biti ako napolju pada kiša? Možda bi rešenje u tom slučaju bilo da izbacivač bude zadužen da drži kišobran dok se dete ne najede?! Međutim, tome se niko nije nadao, stavove vernika neki su dočekali kritikom da država sve više postaje ortodoksno religiozna, jer ortodoksne partije dobijaju sve više ustupaka u koalicionoj vladi, pošto se bez njihovog glasa podrške ne bi moglo – one levičarske i druge partije ne dolaze u obzir da budu u vladi da se ne bi, valjda, poremetio demokratski poredak.

Diskusije se nastavljaju. Dobro je kad nam je glavna briga gde će majke smeti da doje, ne daj Bože da imamo i ozbiljnijih problema.

MIRIAM AVIEZER STEINER

JEDAN RADNI DAN

Dragi prijatelji,

Naši članovi nekad ne znaju kome da se obrate, pa se obraćaju meni i Miri. Ja rado i od sveg srca pomažem i stojim u vezi sa našim članovima, ali mislim da bismo trebali da malo podelimo dužnosti.

Primjera radi opisa ću vam moju djelatnost danas, 8. decembra, 2013.

-razgovor sa Mikijem da pošalje pisma koja upućujemo organizacijama za dobivanje autobusa na Jom Hašoa. Poslao je.

-molba putem e-maila od Nizte Gonen, da joj dam ime preživjelog Auschwitza koji bi došao u školu u

Kfar Hajarok da priča grupi djece prije odlaska u Poljsku u obilazak logora. Još nisam našla.

-molba e-mailom Rafi Franka da mu pošaljem spisak olimpa koji su došli lađom Radnik 1949. Poslala sam mu što sam imala i uputila ga na Arhijon Cioni.

- Razgovor sa Šeli Levi u vezi sastanka sa osobom iz Misrad Hahuc po pitanju Viktora Mizrahi i njegove titule Konzul Izraela u Makedoniji.

- Razgovor sa Beti Azuri po pitanju Viktor Mizrahi.

- Pismo organizaciji Merkaz Hairgunim šel Nicolej Šoa po pitanju donacije za knjigu o partizanima. Molba za donaciju već je poslata prije par meseci, uputio ju je Moše Testa i tražili smo svega 15.000 šekela. Sada smo tražili predujam. Zvala sam Irgun da pitam šta je sa akontacijom, odgovor: ne daje se akontacija. Molba je prenesena na budžet za 2014.

-zvala sam Keren Kajemet povodom pisma Ane Lebl da li smo prebacili uplatu od 277 \$ koja je stigla na račun Hitahduta za gaj Zeni Lebl . Pitala sam Keren Kajemet zašto nisu poslali potvrdu. Odgovor: Hitahdut nije poslao ček.

-Miri Derman mi je prenjela molbu škole Ecijon da predstavnik Hitahduta dođe na komemoraciju koju prave svake godine. Oni su se posvetili očuvanju uspomene na Jevreje Čakovca. Zvala sam ih i na njihovu molbu doći ću u petak, 15 o.m. da govorim o Holokaustu na tom području. Zamolili su me da obavijestim Čakovčane. Zvala sam dvoje troje .Doći će.

-Posto sam čula da su Lili Gomboš i Cvi Loker u bolnici zvala sam ih da vidim kako su. Hvala Bogu oni su O.K. Kod kuće su. Posjetiti ću Cvija u utorak u 11 sati.

-Zvala sam CLAIMS da provjerim sta je sa molbom za rentu za Miru Ranitović, koju sam u njeno ime predala prije mnogo mjeseci(uz molbu napisala sam i Historical background za Bosnu). Odgovor: molba je odobrena u januaru ce početi primati mesečnu rentu.

-Upravo je zvala Ester Tiros,porijeklom iz Prištine ona je učiteljica u školi u Bnej Brak, đaci idu u Auschwitz. Čovjek koji plaća za djecu je iz Jugoslavije. On trazi da djeca prije puta intervjuiraju preživjele. Treba naći 25 preživjelih. Sutra ću početi tražiti. Pomognite mi u tome.

- isprintala sam dokument kojeg smo primili za arhiv Eventov od jednog istraživača, 30 strana.

-Poslala sam materijal o dokumentarnom filmu Raulu i Milanu.

-Odobrila sam učešće na predavanju Radmanovića u Bar Ilanu 17 decembra o.g. Poziv je stigao za Hitahdut.

-Inbal Avsalom mi je uputila lepo pismo da je njen deda Konforti iz Jerusalima veoma sam i osamljen i da mu traži društvo. Pozvala sam Konfortija u naš arhiv u utorak. Tu mi treba pomoć.

-Izvesna Margalit je zvala da joj trebaju podaci o njenom dedi, a u vezi sa Kladovo Šabac. Bila je u muzeju u Atlit i uputili su je na Hitahdut. Pozvala sam i nju u utorak u arhiv. Neke podatke sam joj dala preko telefona.

-Nekoliko haverim su zvali i pitali šta je sa MOSTOM.

Eto, to je sve za jedan dan.

Miriam Aviezer u školi Ecion

SRETNA NOVA GODINA

***SEKULARNA, GRAĐANSKA,
MEĐUNARODNA, PRELAZ IZ
2013. U 2014. GODINU...***

ČESTITKA

- Roditeljima: Da vas deca obraduju dobrim ocenama u školi, a ako ne, ni to nije smak sveta. Vi majko, ostanite majka, a vi oče ne pre nagljajte, zapamtite, batina ima dva kraja.

- Ženama: Da vam muževi pomognu u kući, bar onoliko koliko su spremni da pomognu komšinici.

- Političarima: Da vam narod sa razlogom poveruje, što će reći da vas bije dobar glas, a ako nije dobar, onda neka vas samo bije.

- Lekarima: Da imate što manje posla.

- Prijateljima: Nikad ne dozvolite sebi da izneverite poverenje, kao što se mi trudimo da ne izneverimo vaše,

Redakcija Mosta

NEVREME U IZRAELU

Piše Vera Legof

U kontinentalnoj Evropi sneg nije čudo. Nije čudo ni kod nas, u delovima Izraela sa kontinentalnom klimom, ali ove godine smo ga nespemno dočekali. Svi priželjkujemo sneg na planini Hermon, i mi volimo da se skijamo, volimo i da se deca poigraju na snegu na Golanskoj visoravni, jer on je stvarno retkost u većem delu Izraela.

Ove godine, za kratko vreme, početkom decembra, padao je sneg danima i stvorio niz problema. Delimično su prekinute komunikacije, 37 hiljada domova je ostalo bez struje, prekinute su telefonske veze, nije bilo interneta... Poljoprivreda je pretrpela štetu od oko 10 miliona šekela. Nije bilo ljudskih žrtava, ali je 6 životinja stradalo u Biblijskom zoološkom vrtu u Jerusalimu.

Fotos: Edi Mišić, Mevaseret

Decenijama nisu zabeležene padavine tolikog intenziteta, a u Kairu, našem susedu, 100 godina nije pao sneg.

Padavine su zabeležene i u Gazi. Tamo nije padao sneg, kao ni duž mediteranske obale Izraela, ali je palo mnogo kiše. To je bila prilika, ako nije u pitanju božja volja, da Hamas optuži Izrael da im je još jednom zagorčao život. Nama, u Izraelu, nije ni palo na pamet da su Palestinci krivi što je toliko broj domova kod nas ostao bez struje. Optužili smo elektro distribuciju što nije bila spremna da reaguje u ovakvim okolnostima. Isto tako su optuživani i putari itd. Međutim, moramo biti realni, ovako nešto se veoma retko dešava na našim prostorima, a da veoma skupa oprema stoji godinama u pripravnosti, ni to nije realno. Ako nas iduće godine ponovo iznenadi sneg, sigurno ćemo biti spremni.

JUDITA ZEKIĆ KOEN

Nedavno smo na Skupštini HOJ-a izabrali novog predsjednika, Juditu Zekić Koen. Svima nama porodica je na prvom mestu, pa ni Judita nije izuzetak. Judita nas je sve iznenadila. Mlada, pored porodičnih obaveza - mala deca, muž, dobro, on je odrastao i može da se brine o sebi, ali i da svesrdno pomaže Juditi – ona je i zaposlena, ali, ipak je za veoma kratko vreme pokazala da uz sve obaveze može da se bavi i tako odgovornim poslom, kao što je vođenje našeg Udruženja.

Razgovor vodio Milan Fogel, urednik Mosta

Pitanje: Da li ste imali dovoljno vremena da se detaljno upoznate sa problemima sa kojima je suočeno Udruženje. Tu pre svega, mislim na tešku finansijsku situaciju? (samo da te podsetim, Sohnt više ne finansira naše Udruženje, bitišemo isključivo od članarine i donacija. Donacija ima, ali sve to zajedno nije dovoljno za redovan rad. Finansiraju se projekti, ali te pare ne možemo da koristimo za druge aktivnosti niti za pokriće osnovnih troškova kao što je knjigovođa, Most, arhiv Eventov itd.

Odgovor: Pre svega bih da kažem da mi je velika čast bila da su mi stari članovi i članovi Glavnog odbora ukazali veliko poverenje i predložili me za predsjednika HOJ-a. Ovom prilikom želim da se zahvalim svima koji su bili uz mene i verovali da sam ja ta koja može da doprinese našem udruženju.

Posebno se zahvaljujem Gos. Daviv-u Slezingeru koji me je predložio i verovao da ja to mogu.

Pitanje: Kako dalje?

Odgovor: Kao što je svima nama poznato, nažalost, naše udruženje je počelo da se smanjuje sa brojem članova, tako da je moja želja da se svi skupa borimo da u HOJ dovedemo što više novih članova (a i starih koji su nas napustili), jer mi prvenstveno postojimo zahvaljujući našim članovima i zbog njih.

Gos .Moshe, naš bivši predsednik Udruženja, upoznao me je sa svim problemima Hoj- a. Naši su problemi jasni ...smešak.

Jasno nam je da što veći broj članova donosi i mogućnosti za češća druženja. Uz druženja dolazimo na zajedničke ideje kako očuvati postojeće i uveličati ono što imamo. HOJ je udruženje koje postoji od 1935. godine i svih ovih godina smo se borili da budemo skupa i očuvamo

običaje i ne zaboravimo odakle dolazimo i ko su nam preci.

Ja se trudim da u HOJ dovedem mlade ljude koji će moći da produže lanac koji su započeli naši stari. To nije lako, naravno, ali mi nećemo odustati.

Judita

Pitanje: Kojim projektima dajete prednost?

Odgovor: Svaki projekat koji će doprineti HOJ – u imace prednost. Potrebno je poboljšati situaciju na različitim poljima tako da se ne može reći da neki projekat ima posebnu prednost.

Pitanje: Da li ste uspjeli da ostvarite saradnju sa starim članovima Glavnog odbora, naravno, i sa bivšim predsjednikom Moše BenŠaharom?

Odgovor: Naravno, da sam ostvarila saradnju sa članovima Glavnog odbora. Nakon mojih razgovora sa bivšim predsjednikom Gos. Moshe-om odlučila sam da nastavim rad sa istim članovima Glavnog odbora, jer su oni moja podrška i najbolje poznaju situaciju HOJ-a.

Ali, to ne znači da nećemo dodati još članova u Glavni odbor i da nećemo izvršiti promene samog sklopa našeg Glavnog odbora.

Samo da pojasnim, ja kao predsednik ne donosim sama odluke i sve se radi u dogovoru i odobrenjem postojećeg Glavnog odbora.

Pitanje: Da li su mladi dovoljno angažovani u radu Udruženja?

Odgovor: Nisu , nažalost mladih u našem udruženju, da budem iskrena, ni nema. Kao što sam već rekla da će promene tek doći i da trenutno radimo na tome da se što veći broj mladih uključi i pomogne u opstajanju našeg udruženja .

Pitanje: Broj članova Udruženja nije zadovoljavajući, šta ćete preduzeti na tom planu?

Odgovor: Mi danas imamo otprilike 200 članova, to je veoma mali broj. Kao što sam već rekla mi se borimo da nas ima što više. Za to je potrebno i vreme i novac.

Pitanje: Zajedno ste uspjeli da i ove godine organizujete susret za Sukot, koji je već postao tradicija Udruženja. Međutim, ove godine je odziv bio manji nego ranije, zašto?

Odgovor: Što se tiče Sukota ima tu nekoliko problema u vezi koga su se održale već dve sednice Glavnog odbora. Mi smo se potrudili da damo sve od sebe ali ima tu nekoliko nesuglasica sa kojima sam se upoznala taj isti dan. Nažalost koliko nas je malo počeli smo da se delimo. U Šumici ima dva mesta okupljanja!!! Na jednu stranu idu ljudi koji misle da treba na tom mestu da se sastanu, a na drugu stranu idu ljudi kojima to nije važno već samo da se sastanemo i koliko je to moguće zabavimo, pa da li je to sa leve ili desne strane Šumice to uopšte nije bitno.

Sledeće godine planiramo da svi budemo na jednom mestu i da uz to pripremimo program za mališane, koji će moći da se zabavljaju do mile volje, a to će i svima nama prijati.

Pitanje: Ranijih godina družili smo se dosta na izletima, što je privlačilo i više ljudi da se učlane u Udruženje. Da li se planiraju neki izleti i za naredni period?

Odgovor: Mi planiramo da jednom u tri meseca organizujemo izlet na kome će i stariji i mladi moći da učestvuju, jer se većina ljudi zbog prevoza, koji je veoma skup, ne odaziva na pozive.

Moram još da dodam, Gos. Žamboki ulaže u mnoge naše projekte i želim lično da mu se zahvalim u moje ime i u ime HOJ-a.

Takođe se nadamo da će nas podržati što više ljudi iz bivše Jugoslavije, koji žive danas u Izraelu, i postati naši članovi, jer će nas to jedino održati i pružiti nam što češća zajednička uživanja.

Na samom kraju želim da se zahvalim vama Milane koji već godinama ulažete svoj trud za naš HOJ i da će mi biti velika čast da sarađujem sa vama, jer ste tu uvek za nas.

Htela bih na samom kraju da pomenem ime i kažem jedno ogromno hvala Gosp. Mirjam Aviezer, koja se intenzivno bavi problemima HOJ i brine za naš opstanak!!!

Isto tako želim da se zahvalim članovima Glavnog odbora, da se zahvalim na radu i trudu i tome što stoje uz mene i velika su mi podrška u svemu.

PREDAVANJE ČLANA PREDSJEDNIŠTVA BIH IZ REPUBLIKE SRPSKE NEBOJŠE RADMANOVIĆA U CENTRU ZA STRATEŠKE STUDIJE „BEGIN-SADAT“ U TEL AVIVU NA TEMU: „BALKAN U MEĐUNARODNIM ODNOSIMA: TENDENCIJE I IZAZOVI“

Tel Aviv, 17. decembra 2013. godine/Izvod

Nebojša Radmanović – nas su posebno zainteresovali stavovi BiH povodom odnosa sa i prema Izraelu

Prošle i ove godine u pojedinim zemljama Balkana obilježena je stota godišnjica balkanskih ratova. Ove godine navršilo se sto pet godina od Austro-Ugarske aneksije BiH. Sljedeće, 2014. godine, navršit će se sto godina od početka Prvog svjetskog rata, sto trideset i pet godina od Berlinskog kongresa, kada je BiH odlukom velikih sila data na upravljanje Austro-Ugarskoj monarhiji. Svakako, najznačajniji događaj u svjetskoj istoriji, od svih pobrojanih, je Prvi svjetski rat, čiji se povod vezuje za poznati Sarajevski atentat. Taj događaj je umnogome promjenio i odredio sudbinu Balkana i ovog dijela Evrope. U Prvom svjetskom ratu nestala su četiri carstva, koja su, svako na svoj način, imala uticaj na političke prilike u BiH i na Balkanu. Uz Drugi svjetski rat svi ovi događaji i mnogi prije njih, ostavili su u našim zemljama teško naslijeđe međusobnih sukoba i nestabilnosti, koji imaju uticaj na odnose naših naroda i zemalja i danas, na početku 21. vijeka.

Jedna od tih tamnih mrlja evropske i naše prošlosti je Holokaust, kada je tokom Drugog svjetskog rata i na prostoru okupirane Jugoslavije, u masovnim deportacijama stradalo više desetina hiljada Jevreja, naročito u logorima Jasenovac, ostvo Pag i Jadovno u tadašnjoj kvinsliškoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, Staro Sajmište u Srbiji i drugim mjestima. To je bolna i tragična istina čije su razorne posljedice duboko usađene u svijest

savremenih ljudi ovog prostora, kako se tako nešto nikada više ne bi ponovilo nigdje i nikome.

BALKAN I BLISKI ISTOK

Kada nije bio u ratu, Balkan je trgovao i širio kulturni uticaj. Balkan i Bliski Istok imaju niz istorijskih, političkih i kulturnih sličnosti i poveznica.

1. Balkan i Bliski Istok imaju zajedničku karakteristiku da su vijekovima bili predmet geopolitičkih igara velikih sila, i jedan i drugi region nalazili su se u sastavu više različitih imperija, područje tuđinskih okupacija i interesnih sfera.

2. Oba regiona u međunarodnim odnosima nose oznaku «krizni region», koga karakterišu etnički sukobi, lokalni ratovi i politička nestabilnost. Balkan je sinonim za međunacionalne konflikte, fragmentaciju država, političku nestabilnost i lokalna sporenja. Balkan je dugo vremena u historiografiji i političkoj publicistici označavan kao «bure baruta». Slično je i sa regionom Bliskog Istoka.

3. Oba regiona predstavljaju konglomerat različitih civilizacija, naroda, kultura i religija od najstarijih vremena. Koegzistencija tolikih različitosti obogatila je naš svijet, ali i donijela niz izazova u obezbjeđenju njihovog mirnog i prosperitetnog postojanja u promjenljivim geopolitičkim okolnostima.

4. Prostor Balkana i Bliskog Istoka, u prošlosti i danas predstavljaju tranzitne regione, preko kojih idu značajni ekonomski, trgovački, kulturni, i drugi putevi i veze. U tom smislu ova se dva regiona naslanjaju jedan na drugi, stvarajući zajedno svojevrsnu «raskrnicu svijeta» između Evrope, Azije i Afrike.

BALKAN I EVROPA

U dosadašnjim političkim odnosima Evrope prema Balkanu mogu se uočiti dva suprotstavljena pogleda: Po jednom region Balkana je od centralne važnosti za Evropu, a po drugom, on je potpuno marginalan za Evropu i ostatak svijeta. Takvo gledanje na Balkan, dovelo je do toga da su se balkanski sukobi, kojih je bilo mnogo, u Evropi istovremeno tretirani kao nebitni i kobni za Evropu.

JUGOSLAVIJA I RAT U BIH

BiH je centralna republika bivše Jugoslavije, u kojoj žive tri naroda Srbi, Hrvati i Bošnjaci, pripadnici različitih religija, hrišćanstva podijeljenog na pravoslje i katoličanstvo i islama. Raspad Jugoslavija desio se kao posljedica promjenjenih geopolitičkih okolnosti u svijetu devedesetih godina prošlog vijeka. Pad Berlinskog zida, urušavanje komunizma na Istoku Evrope, i prestanak hladnog rata i domaći nacionalizmi i separatizmi razbili su jednu zemlju u kojoj su živjeli svi južnoslovenski narodi. Želja pojedinih naroda za odvajanjem i stvaranjem svojih nezavisnih država dovela je do nepomirljivog sukoba i rata iza koga je nastalo šest samostalnih malih posvađanih državnica.

ZAPADNI BALKAN I EVROPA

... dok birokrate iz Brisela postavljaju uslove, bez imalo zazora, na prostor Balkana ulaze druge države i sile i ne postavljaju nikakve uslove. U ovom dijelu

svijeta posljednjih godina evidentan je pojačan uticaj Rusije, Kine, Turske i drugih zemalja. Imajući u vidu

tradicionalnu, vjersku, kulturnu i istorijsku povezanost i bliskost između Srba i Rusa, na jednoj strani i Bošnjaka i Albanaca, na drugoj prema Turcima, Evropa se u skoroj budućnosti može naći u potpuno novom geopolitičkom okruženju.

DEJTONSKA BIH: OD RATA DO EVROPSKIH INTEGRACIJA

BiH je država koja funkcioniše na bazi Dejtonskog mirovnog sporazuma, međunarodnog sporazuma kojim je 1995. godine okončan rat, uspostavljen mir i utvrđen ustavni okvir za buduće odnose unutar države. BiH je složena država, sastavljena od dva autonomna entiteta, Republike Srpske i Federacije BiH, i višenacionalna zemlja u kojoj žive tri konstitutivna naroda i drugi građani.

BiH ima jednu specifičnost, koja je razlikuje od svih drugih država u svijetu. BiH je međunarodno upravljana država u statusu ograničenog međunarodnog protektorata. BiH je jedina zemlja od Drugog svjetskog rata u demokratskom svijetu u kojoj je međunarodni visoki predstavnik direktno nametao svoje odluke i zakone, oduzimao pojedinim građanima politička i radna prava bez sudskog postupka i prva žalbe, pa čak i mijenjao ustav zemlje.

Aleksandar Nikolić, pomoćnik direktora Kancelarije Republike srpske u Jerusalimu, bio je jedan od organizatora boravka Nebojše Radmanovića, člana predsedništva BiH, u Izraelu

BIH I NATO

U Republici Srpskoj građani i političari nisu za NATO savez, a u Federaciji BiH jesu za NATO. Najveći dio građana Republike Srpske je emotivno protiv članstva BiH u NATO-u, zbog bombardovanja srpskih snaga od strane NATO-a, tokom građanskog rata u BiH, kao i kasnijeg bombardovanja Savezne Republike Jugoslavije, odnosno Srbije, bez odobrenja Savjeta

bezbjednosti Ujedinjenih nacija. Srbija je u međuvremenu proglasila vojnu neutralnost, tako da je sve više onih u Republici Srpskoj koji se izjašnjavaju protiv članstva BiH u NATO-u. Sve političke stranke iz Republike Srpske smatraju da bi se o ovom pitanju trebali izjasniti građani Republike Srpske na referendumu, kad za to dođe vrijeme.

STAV BIH O IZRAELU I PALESTINSKOM PITANJU

U pitanjima spoljne politike često se ispoljavaju različiti stavovi pojedinih članova Predsjedništva BiH. Tako je bilo i u vezi nekih pitanja koja su se u proteklih nekoliko godina nalazila na dnevnom redu međunarodnih organizacija koja su se ticala Izraela i Palestine. Predsjedništvo BiH u vezi njih bilo je podijeljeno. Na Predsjedništvu BiH ja nisam podržao inicijativu Palestine za članstvo u Ujedinjenim nacijama i UNESKU, dok su druga dva člana Predsjedništva BiH dala podršku ovim inicijativama. Tako je u skladu sa Ustavom BiH, zbog nepostojanja konsenzusa u Predsjedništvu BiH, nije data podrška ovoj inicijativi prilikom glasanja u Ujedinjenim nacijama, što se desilo i sa članstvom u UNESKO. *(Ovaj deo izlaganja prisutni su pozdravili burnim aplauzom) su pozdravili burnim aplauzom)*

Među slušaocima se nalazio i ambasador BiH Branko Kesić (prvi s desna) i ambasador Srbije Milutin Stanojević (četvrti s desna), kao i predstavnici Ministarstva inostranih poslova Izraela

NOVE TENDENCIJE IZAZOVI

Glavni ekonomski izazov u regionu Balkana je globalna ekonomska kriza i rašireno siromaštvo koje pogađa sve zemlje Balkana. Prema svim statističkim podacima (u odnosu na Evropu) u ovim zemaljama danas vlada najveće siromaštvo, nezaposlenost i ekonomska kriza.

U posljednje vrijeme, sve više predstavnika albanske nacionalne zajednice na Balkanu, i zvaničnika iz vlasti na Kosovu i u Albaniji, otvoreno govore o ujedinjavanju svih Albanaca koji danas žive u različitim državama, u jednu političku zajednicu. Turska sve učestalije neoprezno najavljuje „obnovu otomanskog Balkana“.

Međunarodna zajednica i Evropa, blagonaklono gledaju na različite integralističke nacionalne i velikodržavne projekte, a do juče je svim sredstvima

osporavala bilo kakvo spominjanje sličnih ideja kod drugih naroda Balkana.

Za vrijeme posljednjih ratova na prostoru bivše Jugoslavije raznim kanalima na područje Balkana, od Albanije, preko Makedonije i Kosova do BiH, infiltrirali su se elementi radikalnog islama povezani sa mrežama međunarodnog terorizma, koji u budućnosti mogu biti ozbiljna prijetnja narušavanju mira i stabilnosti u ovim društvima.

Zabrinjava nas porast netolerancije, veličanje fašizma i nacizma u regionu, i njegovih lokalnih oponašatelja iz Drugog svjetskog rata, kao što su hrvatsko ustaštvo, kao i pojava novih prurušenih sljedbenika ovih mračnih ideologija.

Posljednjih godina u BiH i širem regionu Balkana sve više jača vehabizam, kao specifična vrsta netolerantnog ispoljavanja islama koji je stran tradicionalnom islamu koji vjekovima postoji u našim zemljama. To izaziva sve veći otpor lokalnog stanovništva, ne samo pripadnika drugih vjera i religija, već i domaćeg muslimanskog stanovništva.

GAVRILO PRINCIP

JEVREJIN KOJI JE IZAZVAO SVETSKI RAT

Iz strane štampe

Neki su ponosni što je jedan Srbin izazvao svetski rat, dok drugi „hladne“ glave proučavaju razloge koji su doveli do Prvog svetskog rata. Ove 2014. godine se u svetu obeležava 100 godina od početka Prvog svetskog rata. Stereotipno objašnjenje da je Gavrilo Princip, pripadnik „Mlade Bosne“, u Sarajevu izvršio atentat na princa Ferdinanda i da je to bio povod za rat, mnogi ozbiljni istraživači opovrgavaju činjenicom da su slične organizacije postojale širom Evrope – Mlada Turska, Mlada Italija, Mlada Poljska i druge – i sve su imale isti cilj: Da se oslobode jarma multinacionalnih monarhija – Austrougarske i Otomanske, koje su se i stvarno raspale posle Prvog svetskog rata. U svakom slučaju revizionisti istorije svu odgovornost svaljuju na Srbiju i srpski narod, kako ga neki nazivaju „Zaverenički narod“, a to potkrepljuju i danas, isto kao i posle Prvog svetskog rata, falsifikovanim dokumentima.

Poznato je da Hitler, Austrijanac po poreklu, nije mogao da oprostí atentat i gubitke koje je monarhija pretrpela posle Prvog svetskog rata. Isto tako je poznata i njegova genocidna ideologija po kojoj su svi Jevreji osuđeni na smrt. Kada su nacisti odlučili da napadnu i

rasparčaju Jugoslaviju sa njima je u praksu stigla i pomenuta ideologija. Tako je Gavrilo prekršten u Gabrijela Principa, masona i Jevrejina, kako još 1936. godine piše „Folkišer Beobachter“, zvanične novine Hitlerove stranke. Ova tvrdnja trebalo je da samo dodatno ukaže na jevrejsku opasnost i opravda ono što će slediti. Koliki značaj je Hitler pridavao Gavrilu Principu najbolje ilustruje podatak da su Nemci 1941, odmah po ulasku u Sarajevo, skinuli tablu koja je podsećala na mesto gde je Gavrilo Princip ubio princa Ferdinanda i odneli je na poklon Hitleru za njegov rođendan

Još jedna hitlerovska pobjeda, osvojili su memorijalnu tablu sa imenom „Jevrejina“ Gavrila Principa, ispisanog ćirilicom!

Ako zanemarimo to što su nacisti proglasili Gavrila Principa za Jevrejina, ostaje činjenica da i danas kvazi naučnici pokušavaju da dokažu srpsku krivicu za izbijanje Prvog svetskog rata. Posao im kvari Leo Pfefer, koji je bio istražni sudija u sarajevskom procesu i 1938. godine objavio knjigu „Istraga o sarajevskom atentatu“. Kao neposredni svedok Pfefer je razotkrio manipulacije austrougarskih vlasti s ciljem da se Srbija bez dokaza okrivi za rat. Pre svega on objašnjava da „mladobosanci“ nisu bili „velikosrbi“ već idealisti koji su se izjašnjavali kao Jugosloveni ili Srbohrvati, inspirisani panslovenskim i levičarskim idejama. Ovo delo je utoliko vrednije jer ga je pisao austrougarski činovnik penzionisan 1919. upravo zbog učešća u Sarajevskom procesu, zbog čega je godinama pominjan u najcrnjem kontekstu.

Gavrilo Princip

„Ova istraga mi je bila najteži i najnaporniji posao u životu. I ne samo to, već i najnezahvalniji posao koji je zapečatio sudbinu mog života. Ali šta sam ja prema milionima koji su u ratu stradali. Bio sam odmah svestan važnosti ove istrage kao i toga da će se o njoj kad-tad mnogo raspravljati, pogotovo kad sam saznao nameru da se istraga iskonstruiše da bi poslužila kao povod za rat protiv Srbije“ – posvedočio je Pfefer 1938. kad je Hitler odbacio Versajski ugovor, a bivše sile pobednice Antante se klanjale pred Trećim rajhom.

Još da kažemo da Gavrilo Princip nije proglašavan samo za Jevrejina. Nedavno je uvažena istoričarka iz Amerike, Margaret Mekmilan, uporedila Srbiju s početka XX veka sa Iranom, tvrdeći da je Srbija u to vreme bila „država – sponzor terorizma“, a Gavrila Principa proglasila islamskim bombašem samoubicom. Istina je da je Gavrilu Principu suđeno kao teroristi, samo uvažena istoričarka ne zna da je u to vreme pojam terorista imao sasvim drugo značenje od ovog današnjeg.

SRPSKI RATNIK CIONISTIČKI HEROJ

Široj javnosti malo je poznato da je Srbija prva država potpisnik Balfurove deklaracije, kojom je Jevrejima priznato pravo na nacionalnu nezavisnost na tlu Palestine, 30 godina pre nego što je država uopšte nastala.

Preneto iz Alo, Beograd

Za jevrejski narod ulogu od istorijske važnosti odigrao je srpski Jevrejin David Albala, kome je povodom obeležavanja godišnjice donošenja Balfurove deklaracije, „Jerusalem post“ posvetio pažnju u članku „Srpski ratnik, cionistički heroj“.

- Albala je rođen 1886. godine u beogradskoj sefardskoj porodici. Otac mu je bio posvećeni Jevrejin. Međutim, ključna prekretnica u Albalinom životu je odlazak na studije medicine u Beč 1905, gde se upoznao sa idejama cionističkog pokreta – kaže Vojislava Radovanović, upravnik Jevrejskog istorijskog muzeja.

- Dok je studirao u Beču, Albala se suočio sa izraženim antisemitizmom. U sudaru sa takvom atmosferom, jevrejski studenti okupljeni na studijama u Beču, a među njima i Albala, počeli su da se napajaju idejama Teodora Hercla, začetnika cionističke ideje i programa. Albala je

postao borbeni jevrejski nacionalist. Međutim, u isto vreme ostao je veliki srpski rodoljub, noseći te dve emocije istovremeno u srcu – navodi Radovanović.

Po završetku studija, Albala (na fotografiji) vratio se u domovinu. S početkom balkanskih ratova, pridružio se srpskoj vojsci i učestvovao i u Prvom svetskom ratu, a nakon vojničkog sloma Srbije 1915, sa saborcima je iscrpljen stigao na ostrvo Krf, koje je postalo

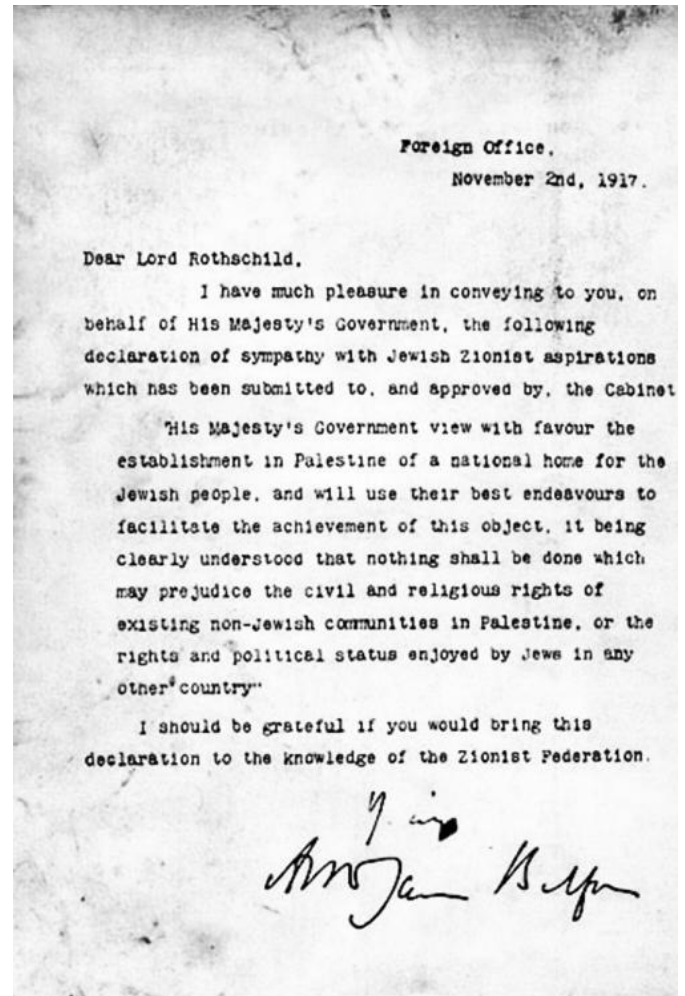
sedište srpske vlade u izgnanstvu. Upravo tu se desio susret sa predsednikom vlade Nikolom Pašićem, koji je bio presudan za dalji tok događaja.

- Upoznat sa radom velikih jevrejskih zajednica, Albala je osmislio plan kako da njihov ugled i uticaj upotrebi u korist svoje pregažene Srbije. Nagovorio je Pašića da ga pošalje u SAD kako bi agitovao za Srbiju i izdejstvovao pomoć. Pašić je uvideo da je reč o čoveku fantastične energije, koji je pritom obrazovan, rečit, sposoban da privuče pažnju i ubedi moćne ljude da pomognu maloj, bespomoćnoj Srbiji. Za nekoliko dana, Albala je otputovao u SAD kao član srpske vojne misije, sa zadatkom da dobije pomoć za okupiranu Srbiju – objašnjava upravnik muzeja.

Britanski ministar inostranih poslova, lord Balfur, 2. novembra 1917. predložio je deklaraciju o pravima jevrejskog naroda na obnovu svoje domovine u Palestini. Pored ličnog ushićenja kao zakletog cioniste, Albala je taj događaj video kao priliku koju može da iskoristi i da pomogne svojoj voljenoj Srbiji.

- On je smislio prilično oštrouman plan. Sugerisao je da srpska vlada podrži Balfurovu deklaraciju, čime bi se zadobile simpatije velike zajednice američkih Jevreja za Srbiju. Uspeo je u obe svoje misije. Izdejstvovao je ratni zajam od milion dolara i, što je možda istorijski značajnije, uspeo je da dobije pismeno priznanje srpske vlade u kojem se izražava

podrška vaskrsnuću jevrejske države – navodi Radovanović.

Reprint originalne „Balfurove deklaracije“ upućene Lord Rotšildu

Na taj način, 30 godina pre nego što je Izrael nastao (1948.) Srbija je priznala njegovo postojanje.

DRAŽA MIHAILOVIĆ DRUGI PUT MEĐU SRBIMA SRBI, VEĆINOM, RAVNODUŠNI, POJEDINI INTELEKTUALCI ODUŠEVLJENI

Piše M.Z.Čikar

Falsifikat u „bozi“, tako se nekad govorilo kada nešto nije vredelo pomena. No, ovog puta to nije slučaj. TV serija „Ravna gora“ Radoša Bajića, konačno se pojavila na prvom programu televizije Srbije. Do sada je prikazano deset epizoda i već može da se vidi da je serija samo nastavak revizije istorije, kojom mora da se dokaže da je đeneral Draža Mihailović bio antifašista - iako je kao narodni neprijatelj i zločinac osuđen na smrt, ubijen i sahranjen na nepoznatoj lokaciji.

'Ajde što su četnici tesno sarađivali sa nacistima, ali to što su Dražini ljudi klali sopstveni narod, to se zaboravlja i sve se gura u borbu protiv komunizma. Do skora nisam znao da je među seljacima u Srbiji bilo toliko komunista i da su zaslužili tako groznu smrt. I ne samo u Srbiji, nego i u Bosni i Hercegovini, pravilnije reći u NDH, i delimično u Crnoj Gori. Naravno, nije samo Bajić protagonista nove istorije, ima ih puno. Kao primer, samo da navedem citat iz serija o Starom Beogradu, gde se kaže da je Knez Pavle proteran iz Srbije?! Kod Bajića se mladi kralj Petar II Karađorđević prikazuje kao veliki patriota, a on je jedini monarh u porobljenoj Evropi koji je pobjegao iz svoje zemlje, a narod ostavio da se snalazi kako zna i ume. Da bi se opravdalo njegovo bežanje, Radoš Bajić pripisuje mladom monarhu sledeće reči: „Šta je bolje, da umrem od stida ili da časno poginem u svojoj zemlji“. Ako je to tačno, onda znamo i šta je odlučio, da sramno pobjegne u sigurnost iz koje se nikad više nije vratio – U stvari, preneli su ga nedavno mrtvog i sahranili uz najveće državne i crkvene počasti! Zato moramo da naglasimo da niko iz kraljevske porodice nije proteran, svi su pobjegli, uključujući i kneza Pavla.

Princ Pavle sa Hitlerom – spas za Srbiju

Naravno, Bajić pokušava da bežaniju prikaže kao odluku vlade, da bi se spasao kralj, uz repliku „Narod koji izgubi kralja, izgubio je sve“, a ta ista vlada pobjegla je zajedno sa kraljem, valjda im je tako bilo lakše. Beže na različite strane, jer Britanci na početku rata nisu dozvolili mladom kralju da utočište nađe u Engleskoj, pošto se još pre početka rata namesnik princ Pavle sreo sa Hitlerom, i očigledno okrenuo leđa dojučerašnjim saveznicima. No, i to treba prikazati tako da narod „razume“ o čemu se radi. Tu na scenu stupa đeneral Bora Mirković, jedan od glavnih organizatora puča 27. marta

1941. godine u Beogradu, kada je zbačena vlada Cvetković-Maček i odbačen Trojni pakt potpisan dva dana ranije. Tako iz đeneralovih usta saznajemo da su nas Britanci izdali, to jest, ne žele da pomognu Kraljevini Jugoslaviji da se spase od Hitlera. Kad je to rekao tako zaslužan đeneral, onda je jasno da je kralj Petar II bio dalekovid i na vreme je pokušao da spase narod paktom sa Hitlerom i tako izbegne rat. Pošto je pobjegao iz zemlje, nažalost, mladi kralj nije imao prilike ni da pokuša da spase svoje lojalne građane Jevreje, kao što je učinio danski kralj, koji je prvi stavio žuto obeležje na rukav i pozvao narod da učini isto. Time se jasno usprotivio okupatorima kada su hteli da Jevreje Danske deportuju u logore smrti. Da ne bismo ostali dužni narodu Srbije, samo da dodamo, van konteksta ovog članka, da je u Srbiji, kada je u pitanju bivša Jugoslavija, priznato najviše Pravednika među narodima, koji su spasavali Jevreje za vreme Drugog svetskog rata. Časni ljudi Srbije, koje nije interesovala nacionalna pripadnost, spasavali su one koji su bez razloga osuđeni na smrt.

Zloupotrebom đenerala Mirkovića, koji je lično vodio akciju prebacivanja u inostranstvo kralja, njegove porodice i oko 250 ljudi iz vlasti, Bajić je uspeo da sahrani i ono malo na šta je Srbija bila ponosna – nije reč samo o časnom đeneralu Bori Mirkoviću, koji je bio i komandant avijacije, nego i onaj mali deo vojnih snaga koji se od prvog napada suprotstavio daleko jačem neprijatelju. Ali, zato je scenarista Bajić stavio u usta Draži Mihailoviću čuvene reči Narodnog heroja Save Kovačevića, „Drugovi, za mnom“, kada je Sava krenuo u poslednji juriš i poginuo na Sutjesci. Naravno, kad su četnici u pitanju onda su oni braća i Draža poziva braću da krenu za njim preko Drine, gde nastavlja obračun sa svojim narodom. Ipak, ne poziva Draža u borbu protiv okupatora, pre nego što je krenuo preko Drine, ne, on se samo žali što će im Ravna Gora biti dom, a tamo moraju da stignu peške, jer bežeći ispred Nemaca nisu stigli da obezbede nikakva prevozna sredstva. U seriji se ne prikazuje Dražina bežanija sa nekoliko lojalnih oficira i vojnika, nego navodni otpor okupatoru - Jugoslavija u tom momentu još nije zvanično kapitulirala.

Istih dana, na samom početku rata, ne spominjući direktno partizane ili komuniste, Bajić prikazuje kako su „oni što veruju u nekog drugog Boga“, spalili jedno muslimansko selo, a jadni muslimani beže da spasu goli život. Partizani ili komunisti (većina partizana nisu bili komunisti), nisu imali druga posla nego da na

početku rata spale neku selendru i da pljačkaju nezaštićen narod. Elem, iz tog sela četnici hapse dvojicu muslimana, oca i gluvonemog sina, i dovode ih kod Draže lično. Tu, po Bajiću, Draža drži propagandni govor, ne zna se ko ga je zapisao, sa kojim bi mogao da pobeđi na svim demokratskim izborima, i naređuje da se muslimani puste kući. E, tu sad dvojica četnika prate muslimane, a jedan od njih, kada su stigli do potoka, kamom kolje starijeg muslimana. Lepo, prikazano je šta su pojedini četnici radili, ali to nema veze sa Dražom?! Ako ništa drugo, Bajić je kod lakovernog naroda uspeo da pripremi rehabilitaciju Draže Mihailovića i njegovo proglašenje za antifašistu – zvanična rehabilitacija je u toku.

Posebno je interesantno kako su prikazani četnici. Brijue se svaki dan, nijedan nema bradu, valjda za film nije stigla da im naraste, a jedino Draža ima, onako modernu, šmekersku bradu s kojom bi mogao zajedno s Džordž Klunijem da igra u nekom holivudskom filmu.

Međutim, kako rekosmo, nisu baš svi lakoverni. U Beogradu, ispred Radio televizije Srbije, okupljaju se građani, oni koji su se stvarno borili protiv fašista i traže da se serija skine sa programa. Mediji u susednim državama bruje o tome kako se preko najgledanije televizije u Srbiji rehabilituje četnički pokret, ali vlast ne haje. Pa konačno je zavladao demokratija, što bi u prevodu, verovatno, trebalo da znači da svako može da priča šta god hoće, pa i da laže, ako je u pitanju viši demokratski interes, a gola istina, o tome će pričati neka druga generacija.

Na kraju da kažemo da je televizija Srbije posle prikazanih 5-6 epizoda serije Ravna gora počela da prikazuje „partizanske“ filmove, Bitka na Neretvi, Partizanska eskadrila, Sutjeska, izgleda da je nekom, ipak, proradila savest.

EVROPSKI DAN JEVREJSKE KULTURE

Beograd, 2013. godine

Piše Višnja Kern,

Bnei Brit loža Srbija već je sedmi put organizovala i finansirala proslavu Evropskog dana jevrejske kulture.

Ove godine to je bio koncert Jevrejskog kamernog orkestra i Srpsko – jevrejskog pevačkog društva Braća Baruh.

Jevrejski kamerni orkestar osnovao je 2012. profesor Ladislav Mezei u saradnji sa Bnei Brit ložom Srbija čiji je i član. Članovi orkestra su

profesionalni muzičari Jevreji i njihovi prijatelji. Orkestar je osnovan sa ciljem da svom okruženju prikaže muziku jevrejskih i drugih kompozitora koji su pisali na jevrejske teme. Nastupi orkestra vezani su za tradiciju, kulturu i istoriju jevrejske zajednice Srbije kao dela jevrejske Evrope.

Srpsko – jevrejsko pevačko društvo Braća Baruh iz Beograda osnovala je Jevrejska opština Beograd, 1879. godine kao Srpsko jevrejsko pevačko društvo. Posle II svetskog rata Društvo je 1952. godine obnovilo svoj rad, dodavši svom imenu uspomenu na tri brata jevrejske porodice Baruh iz Beograda koji su stradali u Holokaustu. Smatra se najstarijim živim jevrejskim horom na svetu. Hor nastupa neprekidno na koncertima po zemlji i inostranstvu.

Ovogodišnji koncert povodom Evropskog dana jevrejske kulture održan je u najprestižnijoj koncertnoj sali Beograda i Srbije na Kolarčevom univrezitetu.

Koncertu je prisustvovalo više od 800 gledaoca među kojima su bili predstavnici Republike Srbije, Grada Beograda, ambasada, poznate javne ličnosti i drugi.

Ulaz na koncert je kao i svaki do sada bio besplatan.

NOVI BEJAHAD

Piše Nenad Fogel

Fotografija: Slađana Fogel

Kada Predrag Matvejević, neko sa tako velikim ugledom izjavi da je: „Židovska kulturna scena Bejahad možda najbolja međunarodna kulturna manifestacija koja se održava u Hrvatskoj.“ I da: „Od Korčulanske škole do Bejahada nema tako jake scene sa sudionicima najvišega ranga, odista svjetskoga ugleda.“, onda se mora biti ponosan na činjenicu da je i Jevrejska opština Zemun ponovo sudionik ove značajne manifestacije. Sumirajući proteklih 13 godina sa oduševljenjem se sećamo, bar mi koji smo od prvih dana pratili Bejahad, Murtera, gde je sve i započelo. Iako smo tada bili okruženi policijskim bedemom nismo ni jednog trenutka sumnjali u iskreno prijateljstvo hrvatskog naroda. Pisac ovih redova bez straha je sa suprugom šetao po lokalnoj rivi, koju je krasio spomenik partizanskom pokretu. Ni tada, 1999. godine, nismo mogli, a ni hteli, da propustimo priliku da posetimo najlepši stari grad na Jadranu, Šibenik. Po mišljenju samih učesnika Bejahad u Murteru bio je možda najbolji od svih ostalih trinaest. Ne toliko po sadržaju, koji

je bio izvanredan, koliko po velikom olakšanju što se nekada jedinstvena jugoslovenska jevrejska zajednica ponovo okupila na jednom mestu. Od tada, svake godine Bejahad je rastao, preko Brača, Hvara i Opatije, sve do jevrejskog punoletstva (Bar micve), koju je obeležio u Puli 2012. godine.

Finansijska kriza koja sve pogađa smanjila je ove godine „format“ Bejahada. Alfa i omega svih proteklih godina, dr Vladimir Šalamon, nije se dao omesti, već je udahnuo svež vazduh u pluća ove bez sumnje značajne manifestacije. Bejahad se preselio u Zagreb, a Zagreb je otvorio srce da nas prihvati. Najpre je u oktobru gost Zagreba bila Sarajevska jevrejska zajednica, da bi na isteku 2013. gosti Bejahada bili Jevrejske opštine Beograd i Zemun. Susret je započeo u hotelu Westin obiteljskim šabatom. Svečana atmosfera, kako i priliči šabatu, bila je prilika da se stari znaci ponovo sretnu i popričaju. Takvu priliku nije hteo da propusti ni Miša Blam koji je pozvao prisutne da se pridruže koncertu Jevrejskog kamernog orkestra zakazanog za subotu u Hrvatskom Glazbenom Zavodu uz učešće, između ostalih, i hora „Braća Baruh“ pod upravom maestra Stefana Zekića. Uz prisustvo visokih zvanica iz kulturnog i političkog života Zagreba, te brojnih posetilaca, zajednički koncert je pobrao sve simpatije. Pažljivo odabran repertoar, vrhunski umetnici, izvanredno izvođenje, posebno nastup maestra Zekića, ostavio je sve prisutne bez daha.

Nedelja je bila rezervisana za predavanje predsednika Saveza jevrejskih opština Srbije i projekciju filma „Jevreji – naši sugrađani“, delo grupe autora pod idejnim vođstvom Jovana Rakovića. Predavanje dr Fuksa, odnosno njegova konstatacija da je sudbina jevrejskih zajednica na prostoru ex Jugoslavije više nego upitna, dovelo je do želje pojedinaca da se uključe u diskusiju. Zakazano otvaranje izložbe o pravednicima odložilo je širu i dužu raspravu za neki novi susret, možda baš u Beogradu. Galerija „Stella Skopal“ Židovske zajednice „Bet Israel“ bila je domaćin izložbe o pravednicima sa prostora Jugoslavije i prilika da se predstavi najnovija knjiga u izdanju Jevrejske opštine Zemun pod naslovom „Holokaust u Jugoslaviji“. Goste na otvaranju izložbe pozdravio je Nenad Fogel, koji uz Milana Fogela iz Izraela potpisuje autorstvo izložbe. Nenad Fogel je istakao da je knjiga osmišljena tako da jasnim i istinitim činjenicama posluži kao uvod za razumevanje istorijskih uslova koji su doveli do stradanja

skoro cele jevrejske zajednice u bivšoj Jugoslaviji.

Na otvaranju izložbe: s leva na desno – Rabin Kotel Danon, Nenad Fogel, autor, predsednik Jevrejske opštine Zemun, dr Ivo Goldstein, ambasador Hrvatske u Francuskoj, Blaženka Šalomon, programski direktor Bejahada, dr Vladimir Šalamon, predsednik jevrejske opštine Bet Israel, Zagreb, Darko Fišer, Osijek

Prof. dr Ivo Goldstein iz Zagreba, autor teksta o genocidu nad Židovima u NDH, bio je počasni gost na otvaranju izložbe. Trenutno na dužnosti ambasadora Hrvatske u Parizu, dr Goldstein je izrazio veliko zadovoljstvo što je učestvovao u ovom projektu. Zahvaljujući se na hrabrosti svim jugoslovenskim pravednicima naglasio je da onaj koji je spasao najviše Jevreja sa ovih prostora još uvek nije dobio zaslužen priznanje. Apelovao je na sve koji mogu da pomognu da podrže njegovu ideju da Jad Vašem Medaljom pravednika kolektivno nagradi **Partizanski pokret**. Aplauz prisutne publike bio je najbolja potvrda da će svako u okviru svojih mogućnosti podržati ovaj značajni predlog.

Na kraju možemo zaključiti da je novi „Bejahad u Zagrebu“ ispunio očekivanja. Za sledeću godinu dr Šalamon je pripremio bogat program. Od 19 - 21.02.2014. godine u Zagrebu će se predstaviti „Židovski Berlin“ u saradnji sa Goethe Institutom u Zagrebu, Njemačkim veleposlanstvom u Hrvatskoj, Centrum Judaicum Berlin i Bet Israelom. U martu/ožujku 2014. godine na programu je „Židovski Beč“ u saradnji sa Austrijskim Kulturnim Forumom Zagreb, Austrijskim veleposlanstvom u Hrvatskoj i židovskim institucijama grada Beča. U aprilu/travnju 2014. godine je već potpuno definisan program „Židovski Prag“ u saradnji sa Češkim veleposlanstvom u Hrvatskoj i židovskom zajednicom Praga.

Nama ostaje da poželimo puno uspeha dr Šalamonu i novu Bar micvu „Bejahada u Zagrebu“.

GENOCID NAD ŽIDOVIMA U NEZAVISNOJ DRŽAVI HRVATSKOJ

U genocidu počinjenom nad Židovima u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj od 1941. do 1945. ubijeno je između 75 % i 80% članova židovske zajednice na području današnje Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Drugim riječima, tek je svaki peti Židov dočekao 1945. godinu.

Piše dr Ivo Goldstein

U hrvatskoj povijesti nije bilo mnogo naznaka da bi se zločin takvih razmjera mogao dogoditi. Istina, u 19. i prvoj polovici 20. stoljeća bilo je antisemitskih pamfleta i incidenata pa čak i političkih stranaka s antisemitskim tendencijama u ideologiji i programu, ali antisemitizam nikada nije poprimio ekstremne forme – pogrome i ubojstva – kao, na primjer u Rusiji ili Poljskoj.

Ustaški je pokret u osnovi bio antisrpski i od svoga je osnutka 1932./3. širio mržnju uglavnom protiv Srba. Kako su jačale veze ustaša s njemačkim nacistima i kako je ustaška ideologija postajala sve bližom nacističkoj tako su ustaše preuzimale rasističke protužidovske teze. Krajem tridesetih godina su učestali antisemitski ispadi u hrvatskom desničarskom tisku, a većina njihovih autora se kasnije priključila ustaškom pokretu. Sigurno je da je jačanje njemačkoga nacizma pridonijelo stvaranju antisemitske atmosfere. Jugoslavenske kraljevske vlasti su popustile pod tim pritiskom i donijele «dviije uredbe o ograničenju prava Jevreja» kojima su određivali da se broj Židova upisanih u srednje škole i na sveučilišta uskladi s udjelom Židova u ukupnom stanovništvu, a trgovina prehrambenim proizvodima naveliko je praktički zabranjena tvrtkama koje su bile u židovskom vlasništvu ili suvlasništvu.

Slijedeći primjer nacista od kojih su često primali instrukcije, ustaše su svojim planovima za ubijanje Srba dodali i još oštrije mjere protiv Židova. Sve je to planirano unaprijed i sličilo je njemačkim planovima jer se sastojalo od tri faze: ekskomunikacije, koncentracije i eksterminacije.

Samo nekoliko dana po svom dolasku u Zagreb, 22. travnja, novopostavljeni ministar unutrašnjih poslova Andrija Artuković je izjavio za *Der Deutsche Zeitung ni Kroatien* da će vlada Nezavisne Države Hrvatske «uskoro riješiti židovsko pitanje na isti način kao što ga je riješila njemačka vlada», ističući "da će se

svom strogošću nadzirati, da se rasni zakon u najskorije vrijeme striktno primijeni». Početkom svibnja je Ante Pavelić dao sličnu izjavu za iste novine: «"židovsko će se pitanje radikalno riješiti prema rasnim i gospodarskim gledištima.» U međuvremenu je, 30. travnja, Službeni list objavio «Zakonska odredba o zaštiti arijske krvi i časti hrvatskog naroda» koje su zabranile brakove između Židova ili drugih osoba «nearijskoga» porijekla s osobama «arijskoga» porijekla. Židovi nisu mogli izbjeći te odredbe za razliku od Srba koji su mogli prijeći na katoličku vjeru jer je položaj Židova bio jasno određen odredbama o rasnoj pripadnosti. Svi Židovi iznad 6 godina starosti su u javnosti morali nositi žuti znak a kretanje im je bilo ograničeno.

Ideologija na delu – Hitler i Ante Pavelić

U lipnju je osnovano «Rasnopolitičko povjerenstvo» u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova kojemu je glavni cilj bio utvrđivanje rasne pripadnosti, posebno u «sumnjivim slučajevima». Istovremeno su «Zakonskom odredbom o zaštiti narodne i arijske kulture hrvatskog naroda» zabranila je Židovima "sudjelovanje u radu, organizacijama i ustanovama društvenog, omladinskog, športskog i kulturnog života hrvatskog naroda uopće, a napose u književnosti, novinarstvu, likovnoj i glazbenoj umjetnosti, urbanizmu, kazalištu i filmu".

Gotovo od samoga osnutka ustaške države vlasti su bacile oko na židovsku (i srpsku) imovinu. Tako su donesene posebne «zakonske odredbe» po kojima je židovska pokretna i nepokretna imovina proglašena «državnim vlasništvom». Drugim riječima, omogućena je pljačka u ime države. Međutim, u praksi, događala se i mnogo otvorenija pljačka. Iako bi se katkada čuli glasovi da su takva djela «ilegalna», režim očito nije činio ništa da ih spriječi već ih je, naprotiv, poticao.

Drastičan primjer je iznuđivanje 1004 kg zlata koje su zagrebački Židovi morali sakupiti u svibnju 1941. godine da bi spasili živote. To je pomoglo samo nekolicini, a nešto slično se dogodilo i u Osijeku.

Hapšenja Židova su počela već u prvim danima ustaške vlasti. U početku su uzimali samo pojedince, istaknute i utjecajne članove židovske zajednice. U svibnju su organizirana hapšenja širih razmjera a lipnju se to još pojačalo. Na primjer, 21. lipnja su uhapšeni svi članovi zagrebačkoga «Makabija». Tada je kampanja pojačana i krenula je prema «konačnom rješenju». Vođena je pod geslom: «u NDH nema mjesta za Židove». Krajem lipnja je Pavelić ustvrdio u Izvanrednoj zakonskoj odredbi i zapovijedi" da "Židovi šire lažne vijesti ... ometaju i otežavaju opskrbu pučanstva, to se kolektivno smatraju za to odgovornima, i prema tome će se proti njima postupiti i spremati ih povrh kazneno-popravne odgovornosti u zatočenička zbirališta pod vedrim nebom. To je bio signal da se širom NDH poduzmu masovna hapšenja i deportacije u logore, uključujući žene i djecu. Do kraja srpnja pohapšena je Židova u Koprivnici, Karlovcu i Varaždinu. Varaždin je proglašen prvim gradom «očišćenim» od Židova. Hapšenje su izbjegli samo oni koji su se sakrili ili koji su pobjegli. Zato je Pavelić krajem kolovoza mogao sasvim pravilno izjaviti da "što se tiče Židova ... oni će u najkraćem roku biti konačno likvidirani. Pitanje Židova bilo je vrlo ozbiljne naravi. U samom Zagrebu bilo ih je 18.000, od njih je ostalo jedva 4.000, a i ovi će biti poslani na prisilni rad ili u koncentracioni logor». (Namjerno ili ne, Pavelić griješi: pred rat je u Zagrebu živjelo oko 12.000 Židova.)

Ustaški je režim vrlo pažljivo isplanirao ovu posljednju fazu «rješavanja židovskoga pitanja». Osnovao je gotovo trideset «sabirnih logora» ili «prolaznih logora» u koje su uhapšeni Židovi privremeno smješteni da bi kasnije bili deportirani u koncentracijske logore ili logore smrti koji su istovremeno bili osnovani. Prvi od njih – Danica pokraj Koprivnice – otvoren je u travnju. Do ljeta su osnovani logori u Gospiću i u Jadovnom na Velebitu te Metajna i Slana na Pagu.

U ova dva posljednja logora su se već u srpnju događala masovna ubojstva ali su logori uskoro morali biti napušteni, zbog toga jer su Talijani, doznajući za zločine, s vojskom zauzeli taj teritorij. Zato je u jesen 1941. godine podignut novi logorski kompleks na području Jasenovca i Stare Gradiške. On je ostao u

funkciji gotovo do samoga kraja rata. Tamo je ubijena većina Židova iz sjeverne Hrvatske i Bosne – njih između 17 i 18 tisuća.

Jadovno – jama koja je progutala najmanje 35,000 žrtava

Uzimanje i strijeljanje talaca je bio još jedan od načina ubijanja Židova. Kad bi protivnici režima izveli neku diverziju ili ubili državnoga službenika, «židovi» i «komunisti» koji su već prije bili uhapšeni bili bi u pravilu strijeljani kao «intelektualni začetnici» akcije. Na taj je način samo u Zagrebu do rujna 1941. godine život izgubilo nekoliko stotina Židova.

Ustaški su zločini često bili okrutniji i barbarskiji od njemačkih (sadistička mučenja, masakri hladnim oružjem, bacanje u jame).

Tako su hrvatski i bosanskohercegovački bili među prvim žrtvama «konačnoga rješenja», jer je upravo tada u ljeto/jesen 1941. počelo masovno ubijanje Židova i u dijelovima SSSR-a koji su okupirali nacisti.

U izvještaju Gestapoa iz Zagreba napisanom u svibnju 1942. tvrdi se da ustaše, usprkos okrutnosti, nisu dovoljno temeljito proveli «konačno rješenje» na teritoriju NDH. Prema tom se izvještaju još uvijek oko 5.000 Židova nalazilo na slobodi na teritoriju pod nadzorom ustaških vlasti zahvaljujući osobnim i obiteljskim vezama, korupciji i zalaganju katoličke crkve u Zagrebu za osobe u miješanim brakovima i njihovu djecu te neke druge osobe. U kolovozu 1942. i u svibnju

1943. Nijemci su se po prvi puta u NDH, izravnije angažirali u deportacijama. Nakon što je ustaška policija pohvatala oko 6000 Židova, svi su predani nacistima i otpremljeni u Auschwitz.

Samo je nekolicina židovskih logoraša preživjelo Jasenovac i Auschwitz. Malen je broj Židova preživio na teritoriju pod izravnom ustaškom vlašću a i to je bilo slučajno ili zahvaljujući njihovoj posebnoj dovitljivosti ili dovitljivosti ljudi iz njihove okoline. U Zagrebu je preživjelo oko 800 ljudi, uglavnom iz mješovitih brakova. U drugim dijelovima NDH jedva stotina - dvije. Zagrebački je nadbiskup Alojzije Stepinac uspio spasiti 55 stanovnika židovskoga staračkog doma koji su živjeli u Zagrebu ili njegovoj neposrednoj blizini za cijelo vrijeme rata. Međutim, sredinom 1943. godine je Danijel Crljen ustvrdio da je «riješeno temeljitošću i upornošću, koja mora teško zabrinuti sve one, čiji se putevi križaju s putevima ustaške društvene revolucije.»

U prošlih 50 godina su istraživači utvrdili osnovne činjenice koje se tiču genocida nad Židovima na teritoriju NDH i, unutar toga teritorija, na području današnje Hrvatske. Postoje popisi članova židovskih zajednica: prije rata je na teritoriju NDH živjelo 38 – 39.000 Židova a samo 9.000 je dočekalo kraj rata. Podaci za pojedina područja su približno jednaki: od 14.000 Židova u Bosni i Hercegovini preživjelo je samo 4.000, tj. gotovo 30 %; od 25.000 Židova u sjevernoj Hrvatskoj, Slavoniji i Srijemu spašeno je samo 5.000, tj. oko 20 %. Stanje je bilo nešto bolje u Dalmaciji ali je tamo živjelo samo oko 400 Židova od kojih je 250 preživjelo rat.

Jedan broj Židova se spasio jer su pobjegli u talijansku zonu unutar NDH, u dijelove Hrvatske koje je okupirala Italija i, napokon, na Apeninski poluotok. Među njima je bio i priličan broj srbijanskih Židova.

Uobičajena fraza da mir «liječi ratne rane» ne odnosi se na židovske zajednice u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Te rane koje su posljedica gubitka četiri petine članova ne mogu postati manje bolne. Hrvatska se židovska zajednica nije mogla obnoviti: većina predratnih općina nije mogla uopće nastaviti s radom poslije 1945. godine. Većina se sinagoga ne koristi, kulturni je život mnogo siromašniji, sportske aktivnosti gotovo da ni ne postoje. Oni koji su planirali genocid nad Židovima su uvelike postigli svoj cilj i zato nove generacije hrvatskih Židova teško mogu stresti sa sebe težak teret sjećanja na vrijeme ustaške strahovlade.

IZRAELSKO – EVROPSKO PRIJATELJSTVO

Iz strane štampe, Eurojewcong.org

Nedavno su se delegacije Izraelskog društva prijateljstva iz cele Evrope sastale u Beču kako bi koordinirale akcije i suočile sa povećanim antisemitizmom na kontinentu koji je obično povezan sa pokušajem da se delegitimira Izrael. Predstavnici iz Austrije, Belgije, Nizozemske, Norveške, Rumunije, Srbije, Švedske i Švajcarske su sudelovale na sastanku.

Osnovni rezultat sastanka je stvaranje "European Alliance for Israel" koja bi omogućila bolje razumijevanje Izraela u Evropi i unapredila socijalnu, političku i kulturnu saradnju baziranu na zajedničkim vrednostima demokratije, pluralizma i slobode.

Istovremeno je u Teheranu održan sastanak naučnika i istraživača koji su trebali da daju podršku palestinskom narodu. Na sastanku je govorio Rafsanđani, predsednik Iranskog saveta, koji je rekao da propaganda Cionističkog režima pokušava da primora arapske zemlje da zaborave ko je njihov **No. 1 Enemy** - neprijatelj broj jedan.

Nešto ranije, u avgustu mesecu, jedan visoki iranski zvaničnik optužio je Izrael za „iranofobiju“ što je dovelo do dodatnih sankcija prema toj zemlji – prema tvrdnjama Teherana ispada da sankcije nisu uvedene zbog nuklearnog programa, koji je procenjen kao opasnost za ceo svet, a istovremeno se zaboravlja da je posle izbora u Iranu počelo ublažavanje sankcija. Istina je da se Izrael protivi politici ublažavanja sankcija dok Iran ne pokaže stvarnu spremnost da sarađuje sa Agencijom UN za atomsku energiju (IAEA) i dokaže da se obogaćivanje plutonijuma radi u istraživačke i medicinske, a ne vojne svrhe.

NELSON MANDELA

1918-2013

U RODNOM SELU SAHRANJEN ISTAKNUTI BORAC PROTIV APARTHEJDA

Iz strane štampe

Biografija Nelsona Mandele ne može se ispisati na jednoj ili dve strane. Ono što ga posebno izdvaja je njegova životna borba protiv aparthejda, zbog koje je proveo skoro tri decenije u zloglasnim zatvorima Južne Afrike. Od Mandeline smrti, a i ranije, njegov moralni i politički legat bio je izložen intenzivnoj analizi. Zbog postignuća u mirnoj predaji vlasti

crnačkoj većini dobio je 1993. godine, zajedno sa De Klerkom, Nobelovu nagradu za mir. Godinu dana kasnije, posle prvih slobodnih izbora u Južnoj Africi, izabran je za predsednika ove bogate afričke države. Povukao se iz političkog života 1999. godine.

Nelson Mandela se nikada nije dvoumio po pitanju demokratije i jednakosti. Uprkos provokacijama, on nikada na rasizam nije odgovorio rasizmom.

Nakon odlaska s vlasti se posvetio humanitarnom radu i postao jedna od najpopularnijih i najprepoznatljivijih ikona savremenog sveta. Mnogi ga smatraju jednim od retkih univerzalnih moralnih autoriteta u današnjem svijetu.

Međutim, za nas je dugo bila vezana neprijatnost kada je New York Times 2007. godine objavio pismo Nelsona Mandele u kome je izjednačio jevrejsku državu sa erom aparthejda u Južnoj Africi. Naknadno se utvrdilo da je neko zloupotrebio Mandelino ime, a da je memorandum bio falsifikat.

Nelson Mandela u Jad Vašemu

To ne znači da Mandela nije bio kritičan prema Izraelu, ali on je tražio isto ono čemu i mi težimo, da narod Palestine živi slobodno u svojoj državi, ne dovodeći ni jednog momenta pravo Izraela na postojanje.

Istina je da je Mandela imao prijateljski, ali, kako rekosmo, nikako nije imao nekritičan odnos prema jevrejskoj državi. Mandela je bio blizu Arafatu i PLO u prvim decenijama njegovog postojanja, a Izrael je bio u savezu sa vladom Južnoj Africi, kada je delovao kao najvažniji snabdevač oružjem. Istovremeno, međutim, Izrael je često javno kritikovao aparthejd. U kasnim 1980-im je oštro ograničena podrška režimu Južne Afrike, sečenjem mnogih vojnih, ekonomskih i kulturnih veza. Takođe, Izrael je odlučio da samo ne-belim Južnoafrikancima dozvoli da studiraju na pojedinim kursovima u Izraelu, te je, između ostalog, glasao za osudu aparthejda

u UN i učestvovao u sankcijama. U konačnoj analizi, pozicija gospodina Mandele o Izraelu, sve je jasno. On je čvrsto verovao u dve države, zasnovane na granicama iz 1967, ali on nikada nije dovodio u pitanje pravo Izraela na postojanje. I Mandela sigurno nikada nije učinio poređenje između izraelskog društva i aparthejda.

Nelson Mandela bio je u prijateljskoj poseti Izraelu oktobra 1999. godine.

USTAŠE PRETE JEVREJIMA

Israel News/Izvod

Ustaški mediji koje kontroliše isti centar moći koji kontroliše i organizaciju „U ime obitelji“ koja je nedavno trijumfovala na referendumu o braku u Hrvatskoj, više se ne zadovoljavaju objavljivanjem tekstova u kojima pozivaju na uništavanje srpskog naroda, već počinju otvoreno da prete Jevrejima započinjući klasičnu fašističku propagandu iz perioda Drugog svetskog rata.

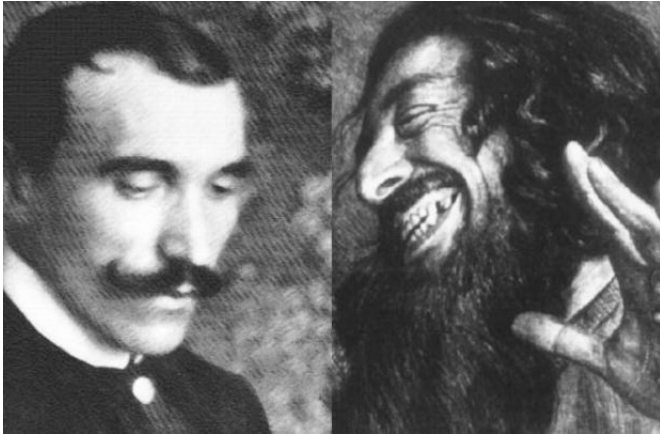
Israel News prenosi u celosti tekst objavljen na portalu fašizma dnevno.hr, bez komentara, a našim čitaocima prepuštamo da sami prepoznaju rečnik Hitlerovog ministra propagande Jozefa Gebelsa, čiju ideologiju u potpunosti usvajaju klerikalni centri moći u Hrvatskoj. Ovog puta je „poslužio“ Antun Gustav Matoš, provereni antisemita.

Antun Gustav Matoš „Židove obilježava masonstvo, plemenska ekskluzivnost, materijalizam, lihvarstvo i svodništvo“

Istaknuti hrvatski pjesnik, esejist, novinar, pisac i boem Antun Gustav Matoš (13. lipanj 1873. – 17. ožujka 1914.) otvorio je hrvatsku književnost modernističkoj literaturi i danas je jednim od najznačajnijih hrvatskih umjetnika. Međutim, zanimljivi su njegovi komentari i zapisi o ponašanjima utjecajnih Židova iz njegova vremena, pogotovo početkom dvadesetog stoljeća.

-Genijalni Grci i junački Rimljani prestadoše bitisati kao narodi, dok su Hebrejci još uvijek narod izgubivši sve ono što narod inače čini jezik i domovinu. Ostade im tek vjera: vjera u boga svoje rase, pa su oni najrječitiji dokaz da narodnost nije zemlja, da čak nije ni jezik toliko koliko zajedništvo krvi i historijske tradicije.- zapisao je Matoš u Posljednjim šetnjama, 1913. Već ranije pisao je o odnosu Židova i Mađara kovavši riječ judeomađar. Naime, držao je ne samo da su Židovi preuzeli kontrolu nad autonomnog mađarskom vladom Austro-Ugarske, već i da su sami Mađari pokršteni židovski barbari.

„Židov je demokrat, liberal, ali dat će i Jehovu, dat će i cekine za aristokratski naslov.

Klasičan primer antisemitizma, levo je Matoš, desno Jevrejin/Židov

Unatoč tome Matoš se nije smatrao antisemitom jer je zapisao da govori samo o ekscesima pojedinih i najgorih primjeraka Židova, dok su dobar dio njih dobri ljudi koji se trebaju kristijanizirati i asimilirati u zemlje kojima prebivaju. U svakom slučaju Jevreji ne treba da postoje.

Međutim, najkompletniji portret svoga pogleda na Židove Matoš je dao u knjizi *Oko Križevca* objavljenoj 1910. U njemu se osvrnuo na opisivanje svih loših utjecaja moćnih Židova na društvo usredotočujući se na njihov elitizam, te modernu liberalnu opsesiju trgovinom i guranjem liberalnih reformi.

Masonska sloga

„Židovi se drže na površini jedino ma kako stečenim novcem i framasonskom gotovo slogom.“ Njihova su dakle glavna obilježja plemenska ekskluzivnost i materijalizam koji se ne ustručava pred lihvarstvom i svodništvo.

„Zato je Hebrejac liberal, jer pod liberalnim vladama najlakše lovi u mutnome.“

Kako mu je po Talmudu sve dopušteno proti inovjercu, proti Arijcu, najčestitiji Židov će kumovati svakoj našoj nesreći. Činjenica je da su Židovi oci ili kumovi svim velikim modernim evropskim korupcijama.

- Židov je demokrat, liberal, ali dat će i Jehovu, dat će i cekine za aristokratski naslov. Crkao je za pravim aristokracijama kao pravi skorojević i neoprani parvenu. Na muziku i literaturu bacio se tek onda kada je „nosila“. U novije vrijeme „nosi“ i slikarstvo, a Židov je postao i slikar. U glazbi je većinom virtuoz, a u književnosti novinar.

Za kraj, podsjetimo se vječitih Matoševih riječi „Previše je izdajnika, a premalo užadi.“

MUSLIMANI ČUVAJU GROB RABINA MOŠE DANONA

Piše Zoran Mandlbaum, Mostar

Jevrejska zajednica Bosne i Hercegovine izgubila je dobrog čovjeka iz Krajišine kod Stoca Mensura Medara (1946-2013) poznatog u svome rodnom mjestu Stolac po nadimku „Penzija“, koji je svojim doprinosom pomogao da se sinagoga i grob Rab. Moše Danona, koje se nalaze na posjedu uz njegovu kuću, sačuvaju dugi niz godina kao znak jevrejske kulture u ovom kraju, iako u Stocu ne živi nijedan Jevrejin. Porodična tradicija čuvanja i održavanja kompleksa Sinagoge i groba rab. Moše Danona datira od njegovog djeda tako da je cijela porodica Medar i danas angažovana na očuvanju tradicije i lika rab. Moše Danona.

Rab Moše Danon je 1815. bio glavni rabin u Sarajevu. Godine 1819. u Travniku je ubijen Moše Havijo, Jevrejin koji je prešao u islam i uzeo ime Derviš Ahmed. U to vreme je Bosnom vladao Ruždi paša i kao odmazdu za ubistvo zatvorio je 10 poznatih Jevreja, po nekim drugim izvorima 7, među kojima se nalazio i rab Moše Danon. Paša je tražio veliki otkup, a pošto toliko zlatnika nije moglo da se sakupi, uhapšene Jevreje je osudio na smrt. Dan pre izvršenja smrtne kazne Rafael Levi, Jevrejin, otišao je na Baš čaršiju, staru pijacu u Sarajevu, i vatrenim govorom pozvao sugrađane muslimane da spasu osuđene Jevreje. Muslimani su krenuli da oslobode Jevreje, a 3.000 naoružanih muslimana opkolilo je pašin konak i prisilo ga da pobjegne u Travnik. Ubrzo je paša vraćen u Tursku.

Rabi Mošo Danon izašavši iz zatvora živio je u Sarajevu još 10 godina i 1830. godine pošao je u Erec Israel. Poveo je i svoju porodicu, ali je na polasku iz Sarajeva rekao, da će se njegova porodica vratiti natrag, te ju je zato preporučio nekim dobrim sugrađanima.

Stigavši do Stoca, Rav Moše Danon stade na jednoj livadi pred ulazom u grad, gdje ga iznenada zateče smrt, a porodica mu se vrati natrag u Sarajevo. Nekoliko godina iza smrti ovog velikog hasida odlučio je bosanski Jevreji iz pieteta prema njemu svake godine na dan smrti, pohađati njegovu grobnicu i obavljati tu molitve, te se to i danas svake godine provđa. Malo hercegovačko mjesto Stolac, kamo po svoj prilici prije godine 1830. nije

stupio ni jedan Jevrejin, krije grob čovjeka, kojega bosanski Jevreji drže za svoga najvećeg čudotvorca.

Nadgornbi spomenik Rav Moše Danona u Stocu snimljen 1929. godine

Iza Mensura su ostali njegova supruga i kćerka koji će zajedno sa njegovom braćom nastaviti porodičnu tradiciju, tako da svaki hodočasnik koji dođe da posjeti ovaj kompleks sa novo adaptiranom sinagogom-Havrom bit će uz pravu kafu njihov drag gost.

Ove godine je ispred Jevrejske zajednice BiH posmrtni govor i Kadiš molio Zoran Mandlbaum iz Mostara.

LOJALNOST JEVREJA U DIJASPORI

Avraham Atijas

Ako bismo želeli da argumentovano i realistički ocenimo položaj Jevreja u dijaspori, pogotovo tamo gde jevrejske zajednice nisu veoma brojne, tada bismo mogli da izvučemo zaključak da tamo nije jednostavno biti Jevrejin u verskom, tradicionalističkom i svakom drugom pogledu. Razlozi za to su kompleksni i, po mom shvatanju, sastojali bi se uglavnom u sledećem: Dve hiljade godina nakon pada poslednje jevrejske države Judeje i progona većine preživelih njenih stanovnika, Jevreji su se raštrkali i naseljavali u državama evropskog kontinenta (najviše u Španiji) i delom u severnoj Africi. Iako su tokom vekova koji su usledili povremeno uspevali da se ekonomski i socijalno donekle integrišu u državama u koje su se doseljavali, Jevreje su uvek tretirali kao strance, nosioce religije koja je u brojnim elementima bila suprotna

narastajućoj, relativno novoj, njihovoj – hrišćanstvu. Zbog toga, veći deo mračnjačkog srednjeg veka bio je obeležen progonima i uništavanjem tih potomaka prastarog hebrejskog naroda (sinova Izraela) za koji se smatralo da je „razapeo Isusa, sina njihovog boga“. U prvoj polovini dvadesetog veka ta netrpeljivost prema Jevrejima je posebno kulminirala u periodu nacističke vladavine u Nemačkoj i u većem delu ratom zahvaćene Evrope, koji su prihvatili i sprovodili genocidnu politiku s ciljem konačnog uništenja svih Jevreja na tom kontinentu. Poznato je da su nemački Jevreji pre Holokausta bili izuzetno lojalni građani te države i da je većina njih svoju pripadnost jevrejskom narodu bila potisnula u drugi plan. I u ostalim evropskim krajevima Jevreji, okupljeni u većim ili manjim zajednicama, uvek su nastojali da dokažu svoju privrženost državama u kojima su živeli, ali im to tada nije bilo od neke pomoći. Posle Drugog svetskog rata preživeli Jevreji koji su, nakon stvaranja države Izrael 1948. godine, ostali da žive u njihovim matičnim državama, i dalje su ostali njihovi lojalni građani.

Upravo to pitanje lojalnosti i privrženosti Jevreja državama dijaspore u kojoj su boravili ili onih koji žive u savremenim uslovima, otvara nove pravce razmišljanja. Nesumnjivo da je potrebno njihovo poštovanje ustava i zakona zemlje u kojoj borave, ali u tim državama Jevrejima moraju biti garantovana i obezbeđena sva prava koja pripadaju i većinskom stanovništvu, uključujući i slobodu verskih i tradicionalnih ispoljavanja. Međutim, ako su Jevreji privrženi i svojoj veri, tradiciji, istoriji i kulturi, što zaokruženo nazivamo judaizmom, onda su oni suočeni s dvojnomoj lojalnosti. Drugim rečima, nastoje da žive punim životom Jevreja, a istovremeno bi da su i dobri građani te zemlje, što znači s potpuno istim pravima i obavezama kao i ostali njeni stanovnici. Postavlja se, međutim, pitanje da li je zaista moguće u potpunosti ispuniti oba ova uslova na potreban i zadovoljavajući način? Uz to, postoji i još jedna okolnost koju je danas nemoguće zaobići. Nakon stvaranja moderne jevrejske države Izrael, a sada već 65 godina od njenog postojanja, brojni Jevreji u dijaspori, delimično zbog svojih porodičnih veza, ali i iz istorijsko-tradicionalnih ili verskih razloga, svoje simpatije, uz dozu i privrženosti usmeravaju i u tom pravcu. To navodi na pomisao da izvestan broj poseduje trostruku privrženost, a u ovom poslednjem slučaju, u najmanju ruku, simpatije i razumevanja prema

Izraelu i njihovoj sabraći koja tamo žive, s potencijalom da im se jednog dana i pridruže. Onaj ko se istinski identifikuje s tim „trojstvom“ verovatno živi u dilemama koje trenutno nije u mogućnosti da razreši.

Nastojacu da objasnim te dileme i na koji način izaći iz njih. Pretpostavimo da se radi o Jevrejinu koji je pobožan i održava redovno verske kultove i tradiciju, shodno svetoj Tori i njenim zakonima. Ta ličnost, ma gde živela u dijaspori, htela bi da veru upražnjava sasvim slobodno, sa svim spoljnim obeležjima koja pokazuju pripadnost njegovoj veri i tradiciji (odeća, pokrivena glava, zulufi itd.). Inače, on ispunjava sve zakonske obaveze prema državi kao i svi ostali građani. Na njegovu nevolju, on nije uvek rado viđen na ulici ili na nekom drugom javnom mestu ako je prepoznatljiv kao Jevrejin, bez obzira da li on živi u Beogradu, Zagrebu, Parizu, delovima Njujorka, Londona ili na nekom drugom mestu. Zar takav čovek, pogotovo onaj koji nije ušao u kasnije, „zlatno“ životno doba, zaista ne može da shvati da mu je mesto jedino tamo gde nikada i u bilo kojoj situaciji ne mora da skriva svoj identitet, a to je, pretpostavljate, jevrejska država Izrael! S obzirom na njegovo čvrsto versko ubeđenje da mora slediti zakone Tore, on ne može da ima bilo kakvo opravdanje (ekonomsko-finansijske prirode i sl.) da tamo i dalje ostane, već da se što je moguće pre trajno useli u Izrael, možda i pre nego što o jednom od narednih velikih jevrejskih praznika ponovo u molitvi izgovori magične reči: **“Sledeće godine u Jerusalimu“!**

One ostale, odnosno verski i tradicionalno manje orijentisane Jevreje u dijaspori daleko manje muče takve dileme. Oni se mnogo brže i lakše integrišu u sredini u kojoj žive, bez ikakvih jevrejskih nacionalnih ili verskih obeležja na javnim mestima (sem prilikom nekih značajnijih praznika, ali isključivo u sinagogi). Njihov put ka asimilaciji i potpunom gubitku jevrejskog identiteta je time širom otvoren! Oni verovatno nastoje da slede trend opšte globalizacije, po receptu: svi treba da smo jednaki, svi ćemo živeti na ovom svetu kao složna braća, u ljubavi, poštenju i međusobnom razumevanju. Bile su to lepe, ali utopijske želje i iz moje rane mladosti koje su se kasnije raspršile pred životnom realnosti! Istina, i dalje mogu da ostaju kao želje i snovi, ali njihovo moguće ostvarenje moramo ipak ostaviti nekim budućim generacijama, kada i ako potrebni uslovi sazreju. Jer, svetska

realnost nam pruža sasvim drugačiju sliku. Odavno postojeće religijske, ideološke i političke razlike nastavljaju da i ovom novom veku i milenijumu razdvajaju mnoge religije, nacije i države u svetu. Genocidne pretnje po raznim osnovama često su motivisane verskim ekstremizmom i zaslepljenošću. S druge strane, istorija bi trebalo da sve ljude, a posebno Jevreje nečemu nauči i da ih podseti na užase iz prošlosti. Tokom svoje duge istorije života u dijaspori (galutu), Jevreji su uvek bili prva i laka meta kad god bi nastajale veće ekonomske ili političke krize i ratovi. Odricali se neki svog jevrejskog porekla ili ne, uvek su lako bili identifikovani i surovo kažnjavani zbog njihove nepostojeće krivice. U stvari, njihova jedina i večita krivica je bila što su Jevreji ili tog porekla!

Prema tome, s obzirom da se i danas pridaje veliki značaj pripadanju jednoj naciji, etničkoj grupi i/ili veri na svim meridijanima, Jevreji takođe imaju sva prava da javno i slobodno ispoljavaju svoje jevrejsko nacionalno i versko obeležje, što njihovo većinsko okruženje mora da prihvati i u potpunosti poštuje. Toga bi, pre svega, brojni Jevreji morali biti svesni. Tek tada bi možda bila moguća njihova dvojna lojalnost. Međutim, uputnost da u određenoj sredini ne treba biti „prepoznatljiv“, moralo bi i „integrisanom“ Jevrejinu da bude jasan signal da mu, zapravo, tamo nije mesto i da pojača njegovu svest o pripadanju jevrejskom narodu, a ne samo njegovoj veri ili kulturnoj baštini bez vere.

O onoj trećoj lojalnosti moglo bi se dugo argumentisati o „za“ ili „protiv“. Uostalom, o tome već postoje brojne polemike, zapisane ili iskazane na drugi način, ali stavovi zavise od profila ličnosti koja iznosi svoja viđenja oko suštine, značaja i krajnjih ciljeva onoga što nazivamo cionizmom, odnosno o duhovnoj i faktičkoj povezanosti svih Jevreja s Izraelom kao nacijom i državom. No, to je tema koja bi se, zbog svoje složenosti i razlika u stavovima, morala posebno razmatrati, što ograničeni prostor za ovaj zapis to ne dozvoljava. Ipak, želeo bih da podsetim da sam u nekim mojim ranijim radovima već iznosio svoja viđenja o ovim pitanjima.

Zainteresovani za restituciju imovine u Srbiji da se jave Miriam Aviezer
e mail samiryam@zahav.net.il
Rok za podnošenje dokumenata je mart 2014. godine

SPAS U IZRAELU

Iz domaće štampe/Priredio M.Fogel

Iako je država ispunila humanitarne međunarodne obaveze i prihvatila izbeglice iz Afrike, suočeni smo sa njihovim protestima koji su stigli do Kneseta i rezidencije premijera u Jerusalimu.

S jedne strane smo imali prilike da čujemo izbeglice koje su zahvalne i veoma zadovoljne prijemom u Izraelu, a s druge čujemo proteste zbog toga što su navodno životno ugroženi. Ovo drugo je svakako preterivanje, a povod za proteste je hapšenje nekih izbeglica u Jerusalimu. U stvari, u pitanju je veliki broj uhapšenih izbeglica, ali oni su, de fakto, samo sklonjeni sa ulica Jerusalima i vraćeni autobusima u mesta koja su određena za njihov privremeni boravak.

Zakon o prevenciji od infiltracije, u Izrael, usvojen u Knesetu, zabranjuje odsustvo iz imigracionih kampova duže od 48 sat. Azilanti su stigli u Jerusalim dva dana nakon što su napustili otvoren objekat u Holotu, na jugu, gde su upućeni. Oni su napustili objekat i počeli marš da prema Jerusalimu, zahtevajući da državni organi, pogledaju njihove zahteve da se smatraju političkim izbeglicama.

Država je odvojila novac za zbrinjavanje izbeglica, koji sigurno zadovoljava njihove osnovne potrebe. Izbeglice, pak, pokušavaju da nađu zaposlenje, što im izraelske vlasti ne dozvoljavaju sa statusom koji imaju. Da li je u pitanju humanost kada pojedini poslodavci zapošljavaju izbeglice ili koriste njihovu jeftinu radnu snagu da bi ostvarili veći profit, teško je reći. Verovatno ima i jednog i drugog. Premijer Natanjahu je povodom protesta izjavio „Zakon je zakon i on će biti primenjen i na ilegalne

radnike. Oni koji budu prebačeni u specijalne objekte za izbeglice mogu da ostanu tamo ili da se vrate u svoju domovinu“.

Problem nije samo u prihvatanju izbeglica, koje su u svojim državama zaista izloženi životnoj opasnosti, nego i njihovi zahtevi da budu tretirani kao političke izbeglice, što bi im omogućilo status političkih azilanata i time veću slobodu kretanja i delovanja.

Problem je i način na koji stižu u Izrael. Naime, mnogi su došli ilegalnim putevima, a kada se jednom nađu na teritoriji Izraela, postaju briga celog društva.

Nažalost, svedoci smo da neke izbeglice nisu stigle do Izraela, jer ih je, na primer, sačekala egipatska vojska na granici sa Izraelom i tu su ubijeni. U svakom slučaju Izrael pojačava kontrolu na granicama i ubuduće će izbeglice na ilegalan način mnogo teže stizati u Izrael.

Jedno od mesta koje je određeno za njihov boravak je Holot, gde postoji sasvim određen režim boravka. Naime, izbeglice moraju da se javljaju tri puta na dan da bi se utvrdila njihova prisutnost, a noću ne mogu da napuštaju mesto boravka. Međutim, dešavalo se da se pojedinci ne jave 48 sati, a pošto budu uhvaćeni šalju se u zatvorene kampove ili zatvor u Šaharonim.

Izbeglice nastavljaju proteste i 19. decembra organizovali su marš iz Holota u Ber Ševu. Naravno, odmah su dobili policijsku pratnju, ali to nije bilo dovoljno da protestni marš prođe u miru. Izbeglice su izazvale sukob sa policijom i 130 protestanata je uhapšeno i prebačeno u zatvor u Šaharonim.

Troškovi Holot objekta iznose oko milion šekela dnevno i u svetlu odluke suda i nedavnih događaja, čini se da je država odlučna u svojoj nameri da deportuje azilante koji se nađu na pogrešnoj strani zakona.

Za kraj da kažemo da su opravdani zahtevi izbeglica da im se olakša položaj u kome su se našli, ali samo redovnom procedurom. Zato je malo čudna izjava protestanata da oni to čine radi podrške svojoj braći i njihovim pravima. Čudna, zato što se ti zahtevi odnose baš na protestante, a ne na one koji se u većini nisu pridružili protestima. Koliko god nam bilo žao zbog zlehude sudbine izbeglica, ipak moramo da konstatujemo da ovakva vrsta protesta može da se događa samo u demokratskom društvu kao što je Izrael. Nažalost, istovremeno moramo da se raspravljamo sa međunarodnom zajednicom u vezi onoga što se događa u našoj zemlji, a ne njihovoj.

Glas Slavonije

Priradio LJUBO WEISS

LUKAČ - Lukačani i drugi namjernici mogli su se iznenaditi kada su prekjucher na stepeništu kuće u Lukaču, prekoputa crkve, na ulazu u nekadašnju trgovinu Weiss (do 1941.), mogli vidjeti žute krizanteme.

Položio ih je, uz pisanu poruku, Ljubo R. Weiss, virovitički publicist, potomak obitelji Weiss, u znak sjećanja na djeda Adolfa Weissa i njegovu obitelj koja je, osim oca Ljube R. Weissa, Marka, stradala u nacističkim logorima. Žute krizanteme i pisana poruka našli su se jučer i na grobnici obitelji Weiss, na Gradskom groblju, gdje je pokopan Marko Weiss, nekadašnji predsjednik Židovske općine Virovitica i jedini preživjeli svoje uže obitelji kao i pet kamenčića, za svakoga pokojnog po jedan.

- Ovo je način na koji se prisjećam i onih kojima se grobovi ne znaju: sjećanje na Adolfa, Katarinu i Ljubomira Rubena Weissa te Božuliju Singer usmrćenih u nacističkim logorima. Židovi nemaju običaj posebno obilježavati Dan mrtvih, to je katolički običaj, no želio sam ovim postupkom prisjetiti okolinu na niz nepravdi počinjenih jednoj židovskoj obitelji, a koje se protežu od 1941. do današnjih dana - rekao je Weiss naglasivši da od pijeteta i obeštećenja neće odustati dok je živ. (S.K.)

Ljubo Weiss u Lukaču

VIROVITICA – Nakon duže stanke održana je izvanredna skupština Židovske općine Virovitica. Odlučeno je da se prihvaća

neopoziva ostavka Željka Weissa, a za v.d. predsjednika imenovan je Ljubo R. Weiss. Željko Weiss, kao povjerenik Židovske općine Virovitica, u dogovoru s Lj. R. Weissom, nastavit će poslove oko uređenja mrtvačnice na Židovskom groblju u Virovitici, koja bi trebala postati memorijalni objekt Židova ovog dijela Slavonije. U planu je i osnivanje podružnice Hrvatsko-izraelskog društva prijateljstva. "Danica Polak je imenovana predsjednicom Socijalnog odbora Židovske općine, a ja ću sazvati konzultativni sastanak članova Općine za deset dana, tj. najkasnije 25. studenoga, u pripremi izborne skupštine Općine", kazao je Ljubo R. Weiss. (S.K.)

ARHIV "EVENTOV"

Primljene FOTOGRAFIJE

Poklonio **Milan Rendeli**, Ramat Gan
Vela luka, hahšara

Jevrejska osnovna škola drugi razred,
Palmotićeve 16, godina 1937. Učiteljica
DUKAS

Logor Santa Maria di Croce,
1944. Šalom Finci u poseti omladini
koja je određena za put u
Erec. Mladen Rendeli iz pokreta Bnej
Akiva, ostali članovi Šomer Hacaira iz
Beograda, Sarajeva, Skopja
Zagreb, 1938 ili 39, slet kluba Makabi,
juniori, atletika. Trener Janković.
Prepoznaju se, Fredi Ašner, Dov
Nojman

Poklonila **Tilda Šhori**, Kfar Saba
Sarajevo, 1925 do 30. 5 porodičnih
fotografija sefardske porodice u
Folklornoj nošnji.

Dvije porodične fotografije iz g. 1935
Sarajevo, grupa muškaraca, verovatno
Jevreja, pred radnjom Leona Finzi
Sarajevo, klub MATATJAHU
Ljetovališće jevrejske dece i omladine
PAZARIĆ, 1954.

TRAŽI SE VOLONTER ZA
SREĐIVANJE KARTOTEKE U ARHIVI
SA ZNANJEM IVRITA I
SRPSKOHRVATSKOG.

Javiti Miriam Aviezer 035713022

PRESEDNIK IZRAELA ŠIMON PERES URUČIO VISOKO PRIZNANJE DAVIDU ŠPORERU ZA NJEGOV DONATORSKI DOPRINOS IZRAELSKOM DRUŠTVU

David Šporer dugi niz godina pomaže decu, mlade, a i stare, onda kada im je to najpotrebnije. Njegov doprinos zabeležen je u više organizacija koje se brinu za bolji položaj onih kojima je pomoć zaista potrebna.

U susretu sa Davidom Šporerom saznali smo da više godina pokušava da sazna nešto više o Juliji Gutman. Prenosimo njegovu molbu. **David Šporer** moli za bilo kakvu informaciju o **Juliji Guci Gutman**, ženi apotekara Gutmana iz Osijeka, koja je ubijena 1941. godine. Guci Gutman je bila aktivna u „Crvenoj pomoći“, organizaciji koja je pomagala nezaposlenim radnicima, političkim zatvorenicima (plaćanje advokata), žrtvama Belog terora, pomoć Republikanskoj armiji u Španiji. Ukoliko imate neku informaciju molim da se javi na e mail milan.fogel@gmail.com

U IZRAELU 1,7 MILIONA LJUDI ISPOD GRANICE SIROMAŠTVA PIŠE U NAJNOVIJEM PERIODIČNOM IZVEŠTAJU BIROA ZA STATISTIKU

Izvor JPost

Pojedinci sa primanjima manjim od 2,820 i parovi koji prihoduju manje od 4,513 šekela mesečno žive ispod granice siromaštva. Prema istom izveštaju u 2012. godini 1,754,700 ljudi u 439,500 porodica, uključujući 817,200 dece žive ispod granice siromaštva. Opozicija tvrdi da vlada nema nikakav plan za

borbu protiv siromaštva. Ukupan broj dece, koja žive u uslovima siromaštva, nešto je pao u odnosu na 2011. ali je broj seniora povećan. U svakom slučaju skoro četvrtina stanovništva Izraela živi u uslovima siromaštva.

Ono što zabrinjava je podatak da oko 50,700 porodica sa dvoje zaposlenih živi ispod granice siromaštva i njihov broj je u porastu.

Izveštaj takođe ukazuje na potresan jaz različitih grupa stanovništva. U arapskim porodicama 53,4% porodica nalazi se ispod granice siromaštva, što u odnosu na ukupan broj porodica u Izraelu iznosi 36,6%, u poređenju sa jevrejskim porodicama čije učešće iznosi 14,1%. Izveštaj takođe ukazuje da zbog siromaštva postoji viši nivo uznemirenosti među arapskim stanovništvom.

Međutim, izveštaj takođe ukazuje da je značajan broj porodica, uključujući i decu, u 2012. godini izašao iz siromaštva.

U izveštaju se navodi da se najsiromašniji deo populacije nalazi u okrugu Jerusalima, a najmanji je u centralnim delovima zemlje oko Tel Aviva.

MAJKA NE MORA DA OBREŽE SINA

Iz domaće štampe

Majka deteta starog godinu dana podnela je tužbu Visokom sudu pravde protiv Visokog rabinskog suda, koji je doneo odluku da natera ženu da obreže sina po jevrejskim ritualnim običajima. Zahtev rabinskom sudu za takvu odluku podneo je otac deteta u toku brakorazvodnog procesa. Rabinski sud je svojom odlukom pokušao da natera majku da obreže dete, iako je ona tvrdila da ne postoji, osim ritualnog, medicinsko opravdanje zašto bi to učinila. Pored toga, rabinski sud je

odredio kaznu za svaki dan odlaganja od oko 140 dolara. Majka deteta je odmah reagovala i zahtevala od Visokog suda pravde da se poništi presedan, koji je postao deo postupka u razvodu, i da joj se ukine novčana kazna.

„Danas sam ja prisiljena da obrežem sina kao deo brakorazvodnog procesa“, rekla je majka deteta, „a sutra će rabinski sud jednu stranu naterati da ne jede pita hleb za vreme Pesaha, jer to smeta drugoj strani u procesu razvoda. Moj muž je više sekularan nego ja“, dodala je majka. Istina je da se zahtev muža pojavio tek kad je počeo proces razvoda pred rabinskim sudom i žena je bila zatečena, jer, kako tvrdi, prethodno je postignut dogovor da se dete ne

obreže, pošto je proučila odgovarajuću medicinsku literaturu i shvatila da je bolje za dete da ne bude obrezano.

Administracija rabinskog suda je u odgovoru navela da je razmatrano detetovo starateljstvo, obrazovanje i vaspitanje pod jasnim kriterijumima šta je bolje za dete. Administracija je zaključila da je bolje za dete da bude obrezano, jer bi kasnije moglo da pati u okruženju kada stigne vreme za odsluženje vojnog roka (*veliki broj mladića nije obrazan, naročito novih useljenika, i nema nikakvih problema za vreme služenja vojnog roka – prim. red.*) ili kada bude trebalo da se oženi po jevrejskim zakonima, saopštila je administracija, pozivajući se na potpuni autoritet u odlučivanju po ovim pitanjima.

Majka deteta ima drugo viđenje pravde: „To je nezamislivo da sud – iako ima monopol za brak i razvod – može da koristi mogućnost da me natera da obrežem dete suprotno mojim pogledima na svet... Vi morate da razumete da je reč o trećem licu, detetu, koje niko ništa ne pita, iako postoji nesaglasnost između roditelja. Rabinski sud sigurno nije taj koji može o tome da odlučuje“.

Proces još nije završen, Visoki rabinski sud može da se žali na odluku Visokog suda. Ali, ko zna, možda će dete jednog dana samo doneti odluku šta želi da uradi sa sobom - samo da ne bude kasno, jer ako rabinski sud dobije parnicu, nazad više nema.

VELIKI JUBILEJ

Piše Joja Kabiljo

Ovih dana dugogodišnji član našeg Hitahduta slavi veliki jubilej. Moric Kabiljo iz Ber Ševe proslavio je dana 1. decembra 2013. stoti rođendan.

Moric, ili prisnije Moco je živa istorija. Koliko ga već sećanje služi on se seća događaja iz dva svetska, i poslednjeg lokalnog rata u kojima je na izvestan način i sam učestvovao. Dok su mu sećanja na Prvi svetski rat u malim tragovima, sećanje na Drugi svetski rat su obeležila njegov život. Od cele njegove porodice, roditelja i petoro braće i sestara, jedini je on preživeo. U mnogome, zahvaljujuće srećnoj okolnosti da je rat proveo kao ratni vojni zarobljenik. Godine rata je proveo u zarobljeničkim logorima u Osnabrikeu i Nirnbergu u Nemačkoj. Od velike grupe bivših članova Hitahduta, zarobljenika iz čuvene jevrejske barake Orlag VI-C, on je još jedini živ.

Nakon povratka u Sarajevo zaposlio se u svojoj pravničkoj struci i do svoje penzije 1975. godine napredovao je do najviših funkcija u pravosuđu u Republici.

Nekadašnja razmišljanja o useljenju u Izrael ipak je uspeo da realizuje u vreme poslednjeg rata u Bosni pre dvadesetak godina. Sa celom porodicom, suprugom Rozikom i dve ćerke – Ljiljom i Ginom sa njihovim porodicama preselio se u Izrael gde je našao drugi dom. Pre tri godine napustila ga je životna saputnica Rozika.

Uvek skroman, odmeren, uredan, sa čeličnim zdravljem, jedan je od retkih koji će možda i ostvariti našu poruku - ad mea ve esrim.

ZNAČAJNO ARHEOLOŠKO OTKRIĆE

POTVRĐENI NAVODI IZ TALMUDA DA SU JEVREJI I NAKON PORAZA OD FILISTEJACA NASTAVILI RELIGIOZNE OBREDE, ODNOSNO DA SU I DALJE BILI PRISUTNI NA PODRUČJU SAMARIJE

Iz domaće štampe

Šilo u Samariji bio je područje prvog svetilišta u Izraelu, i služio je do izgradnje Solomonovog hrama. Šilo je bio najznačajniji verski centar pre nego što su ga uništili Filistejci. Prema Talmudu oltar u Šilou je korišćen u vreme Prvog Hrama. U stvari, koristio je za žrtvene rituale, a prema nekim pretpostavkama Jevreji su se vraćali u Šilo i u vreme kada je podignut Drugi Hram. Ova pretpostavka se potvrđuje ostacima drvenih greda koje su korišćene u izgradnji Prvog i Drugog Hrama.

Kameni oltar u Šilou

Za jednu čempresovu gredu je utvrđeno da je stara oko 2.600 godina – iz perioda Prvog hrama - i ugrađena je kao jedan od šipova koji su možda pridržavali plafon iznad Kovčega zaveta i Deset zapovesti u njoj.

IZRAELSKA VOJNA „POLJSKA“ BOLNICA NA POKLON FILIPINCIMA

Iz domaće štampe

Medicinski tim od 148 osoba stigao je na Filipine odmah pošto je tajfun izuzetne snage u novembru mesecu pogodio ovu ostrvsku zemlju - u nevremenu je stradalo oko 5,000 ljudi (po nekim procenama i 10,000). Nakon 11 dana medicinari su napustili Filipine, a za to vreme pružili su pomoć u lečenju 2,600 pacijenata, uključujući 800 dece. Lekarski tim je obavio 52 operacije i pomogao pri rađanju 36 beba. Prva rođena beba u poljskoj bolnici dobila je ime Izrael.

Po odlasku sa Filipina ostavljena je na poklon narodu Filipina poljska bolnica sa kompletnom najsavremenijom opremom.

DAN REISINGER TO THE POINT

Poster Dana Reisingera

U Muzeju, Kulturnom centru, u Los Anđelesu, USA, posetioci će imati priliku od 14. januara do 20. aprila 2013. da vide izložbu postera našeg istaknutog umetnika Dana Reisingera.

Dan Reisinger (r. 1934) je jedan od najistaknutijih izraelskih grafičkih dizajnera, međunarodno priznat za njegovu inovativnu upotrebu simbola i živog vizuelnog jezika. Izložba Do tačke: Na izložbi je predstavljen izbor njegovih ikona plakata koji obuhvata poslednjih pedeset godina plodnog rada, uključujući društvene i političke protestne

plakate (1963-1993), reklame, (naručilac avio-kompanija El Al israel) (1968-1972), i nedavne serije fokusirane na promenama.

Ukoliko želite da posetite izložbu, moramo da vas upozorimo da je parkiranje na ulici zabranjeno, morate da koristite parking Muzeja. Ulaz na izložbu je besplatan, plaća se parking!

JEVREJSKI UMETNIČKI EKSPONATI U VLASNIŠTVU SINA NACISTIČKOG DILERA UMETNINAMA

Iz domaće i strane štampe

Nemačko tužilaštvo je saopštilo da je otkrilo na stotine umetničkih dela vrhunskih slikara u jednom stanu u Minhenu. Istražni organi su pronašli i zaplenili 121 uramljenu sliku i 1.285 neuramljenih umetničkih dela, vrednih oko milijardu evra – među kojima su ulja na platnu, litografije i akvareli velikih umetnika, poput Anrija Matisa, Pabla Pikasa, Maksa Libermana, Maksa Bekmana, Albrehta Direra, Marka Šagala i drugih.

Mediji ukazuju da dela potiču iz kolekcija jevrejskih poštovaoca umetnosti, koje su fašisti konfiskovali, odnosno koje su nacisti oduzeli Jevrejima, a nađene su u stanu Kornelijus Gurlita, 79-godišnjeg sina kolekcionara umetničkih dela Hildebranda Gurlita.

Ispostavilo se da ta dela nisu uništena u savezničkom bombardovanju Drezdena 1945, već da ih je Gurlit stariji, koji je služio nacistima kao stručnjak za procenu umetnina, doneo u Minhen tokom 30-ih i 40-ih godina prošlog veka.

Juče je otkriveno da čudak koji je čuvao slike i koji se krije od policije zna gde se nalazi čuvena Ćilibarska soba, koju je ruski car Petar Veliki dobio na poklon od pruskog vladara Vilhelma I u 18. veku.

Ćilibarska soba, ili osmo svetsko čudo kako se naziva u umetničkom svetu, napravljena je od šest tona ćilibara i bila je obložena dragim kamenjem i zlatom. Nemci su je ukrali iz Letnjeg dvorca Katarine Velike u blizini tadašnjeg Lenjingrada.

Godine 1945. gubi joj se svaki trag, a njen nestanak smatra se najvećom misterijom Drugog svetskog rata. Procenjuje se da bi danas njena vrednost bila oko 250 milijardi dolara.

Kornelijus Gurlit je navodno rekao članovima porodice da zna šta se desilo sa Ćilibarskom sobom.

U međuvremenu je osnovana radna grupa od deset članova, ali istražni organi kriju imena onih koji bi trebalo da pomognu da se utvrdi poreklo umetničkih dela. U svakom slučaju veoma su ograničena ovlašćenja radne grupe i konačnu odluku moraće da donese nadležni sud u Nemačkoj. Inače, ova „tajna“ kolekcija otkrivena je još 2011. godine, ali je do skora čuvana kao najveća tajna.

Istovremeno su se javili advokati koji zastupaju oštećene Jevreje koji imaju validne dokaze da su neka od umetničkih dela pripadala njihovim porodicama.

Za sada tajna, da li je umetničko blago legalno pribavljeno? Teško je poverovati u to.

Svoj stav po ovom pitanju ima i izraelska vlada: "Moralna dužnost je da Nemci predaju kolekciju jevrejskom narodu", rekao je Ami Mehl, direktor Odeljenja za jevrejske zajednice Ministarstva spoljnih poslova.

VATIKAN KRIJE JEVREJSKE SVETINJE?

AMI Magazine/Izvod/

Priredio i komentarisao M.Fogel

Početak prošlog veka Rabin Jichak Bokovca (umro 1930.) iz Tripolija, Libija, pričao je kako je išao na venčanje u Rim gde se sreo sa Papom koji ga je odveo u Vatikan i pokazao mu svete sudove iz Drugog hrama. Titov luk, koji potiče iz prvog veka, kada je srušen Drugi hram, pokazuje da su Rimljani uzeli i menoru iz hrama – na luku trijumfalne kapije u Rimu je prikazana menora, baš onakva kakva bi trebalo da bude u vreme pre nego što je hram srušen. Menora iz Drugog hrama, smatraju jevrejski teolozi, ima za Jevreje isto značenje

kao i Sveti gral za hrišćane. No, da li sve to zajedno treba da bude dovoljan dokaz da se ove svetinje nalaze u posedu Vatikana?

Naravno, Vatikan opovrgava ovakve tvrdnje, polazeći od toga da je Vatikan proglašen negde oko 700. godine, znači skoro šest vekova pošto je srušen Drugi hram u Jerusalimu, a tek 1377. tu je smeštena papska rezidencija. Sama ta tvrdnja nema nikakvog značaja, jer se mnogo opljačkanog blaga, ne samo iz Drugog hrama, nalazi u posedu Vatikana. Međutim, Vatikan podseća da je propalo Rimsko carstvo pretrpelo velike pljačke od strane osvajača, Saracena i Ostrogota, i da je, ako je to uopšte postojalo, verovatno sve uništeno.

Međutim, postoje Jozefovi istorijski spisi u kojima piše da je ogromno blago iz Drugog hrama preneto u Rim i da je izloženo u Hramu mira u čast pobede nad Judejom. U ovu tvrdnju ne treba sumnjati jer je tada Jozef stvarno bio u Rimu, tražeći rimsko državljanstvo, koje je i dobio, pa je po ondašnjim običajima uz svoje ime dodao prezime rimskog imperatora i mi ga danas poznajemo kao učenog čoveka i istoričara pod imenom Josephus Flavius.

Najnovija istraživanja sproveo je rabin Jonasan Štencel iz Jerusalima, koji tvrdi da je pronašao bar 20 referenci koje upućuju da su sakralni sudovi i menora u Vatikanu. Ipak, ima i onih koji tvrde suprotno. Na tvrdnju da je šesti Rabin Lubavič lično video Menoru dr Fine se obratio Kabad biblioteci sa pitanjem kada je rabin bio u Rimu. Odgovor je brzo stigao: Nikad!

S druge strane, stalne tvrdnje zvaničnika Vatikana da ne poseduju skoro ništa od judaističke literature, demantovane su kada je sam Vatikan omogućio on line da se vide mnogi tekstovi, a pogotovo deo koji je snimljen na mikrofilmove i dostupan je javnosti. Otuda postoje tvrdnje da Vatikan ima tajni koje krije od javnosti, a tako je, tvrdi profesor Šifman, polovinom prošlog veka nastao moderan mit o sakralnim sudovima i Menori koji se navodno nalaze u Vatikanu. Dokaza nema ni za jednu tvrdnju, ali u jevrejskom narodu postoji nada da će se jednog dana otkriti gde se sakralni predmeti nalaze.

Da spomenemo još jednu tvrdnju, po kojoj je Menora vraćena i zakopana negde u Palestini i da će ostati skrivena (zajedno sa sudovima) dok ne dođe Mesija. Znači, treba samo još malo da se strpimo i ostavimo Vatikan na miru.

GORDANA KUIĆ

NEZABORAVAN SUSRET

Piše Milan Fogel

Početak decembra meseca imali smo zadovoljstvo da se sretnemo sa Gordanom Kuić, književnicom iz Srbije, iako bismo mirno mogli reći književnicom sa prostora bivše Jugoslavije, možda, pre svega, Bosne i Hercegovine i Srbije, pisca best selera, čija su se dela našla i na filmskom platnu.

Miri Derman, predsednik Komisije za kulturu HOJ i Dina Katan BenCion, pesnik i književni prevodilac, koja je bila moderator večeri, uz Gordanu Kuić, koja se, nadamo se, osećala kao kod kuće, i još jednom nas uvela u svet sefardskih Jevreja, a i onih drugih, ne praveći razliku po pripadnosti, nego samo po osobinama koje krase ljudski rod.

Gordana Kuić (desno) sa prijateljicom Dinom Katan BenCion

Tako nas je i Avi Albahari sa svojom gitarom podsećao da baš nije toliko važno koja se pesma peva, nego da bude bliska našem srcu, da nas razgali, da se osećamo prijatno i zajedno.

Dina Katan BenCion, koja je Gordaninu knjigu „Miris kiše na Balkanu“ prevela na ivrit, objavljenu, naravno, u Izraelu, vodila je razgovor sa Gordanom Kuić, ostavljajući prostor da i prisutni kažu svoje mišljenje i postave pitanja cenjenoj gošći. Pokazalo se da su mnogi od prisutnih pročitali, ne samo prevedenu knjigu, nego da su dobro upoznati sa Kuićkinim delom i da su imali šta da kažu i pitaju. Naročito da se pohvalno izraze o njenom delu i da iskažu nadu da ćemo imati još prilike da pročitate nešto novo iz njenog

opusa, što nam je, na neki način, Gordana Kuić obećala.

Susret u prijatnoj atmosferi nam je omogućio Šmuel Šlezinger, počasni konzul Republike Hrvatske u svom domu u Savijonu.

ANA ŠOMLO

PROMOCIJA KNJIGE “BAŠ IZHENADA” U IZRAELU

Piše Miri Derman

U kući Šmuela Šlezingera, u Savijonu, elitnom kraju Tel Aviva, priređena je 9. novembra promocija knjige Ane Šomlo “Baš izhenada”. To je zbirka priča, objavljena u beogradskoj izdavačkoj kući *Prosveta*, pod naslovom “Ponovo u Jerusalimu”, koju je autor prevela na hebrejski jezik.

Miri Derman je još jednom dokazala svoje organizacione sposobnosti, pristupi su bili sasvim zadovoljni

Dvorana u kojoj je promocija održana bila je puna posetilaca, doseljenika iz nekadašnje Jugoslavije, izraelskih pisaca i čitalaca. Direktor izdavačke kuće “Piutit” Šošana Veg, koja je ovu knjigu objavila, predstavila je zbirku Ane Šomlo. Zatim je o njenom književnom i prevodilačkom radu govorila Miri Derman, predsednik Komisije za kulturu Udruženja doseljenika iz Jugoslavije. Pisac Lili Zamir, čiju je doktorsku disertaciju o delu Danila Kiša Ana Šomlo prevela na srpski jezik, dala je analitički prikaz njenog ukupnog spisateljskog rada. Predsednik udruženja izraelskih pisaca, Balfur Hakak, govorio je o dugogodišnjoj saradnji sa Anom Šomlo i svom učestvovanju na Međunarodnom susretu pisaca 1991. u Beogradu. Pesnikinja Tiferet Balfur evocirala je susrete sa njom, a pisac i prevodilac Dina Katan Bencion predstavila je literarni svet autora zbirke “Baš izhenada”.

Miri Derman pozvala je kćerku Ane Šomlo da kaže nekoliko reči o svojoj majci. Ela Krstić je rekla da prati ono što mama piše, ali pre svega

za nju i unuke bitno je da je ona divna mama i baka.

Ela Krstić o Ani Šomlo: Prvo majka, a onda književnica

Marina Tošić je svirala na gitari uz pratnju Jaakova Meirona na klarinetu.

Rezultati 57. nagradnog konkursa Saveza jevrejskih opština Srbije

I nagrada „Ženi Lebl“ – za rad pod naslovom

„STAVOVI GOVORNIKA PREMA JEVREJSKO-ŠPANSKOM JEZIKU: U PRILOG STVARANJU TIPOLOGIJE ODRŽAVANJA/ZAMENE JEZIKA“
autor **dr Ivana Vučina Simović**, iz Beograda

II nagrada – za rad pod naslovom
„JEVREJI, KAO PROROCI U KUR'ANU I MUSLIMANSKOM VEROVANJU“
autor **Aron Albahari**, iz Beograda

III nagrada – za rad pod naslovom
„GDE ŽIVOT LIČI NA REKU“
autor **Goran Tomić**, iz Obrenovca

III nagrada – rad pod naslovom
„STRADANJE ČAČANSKIH JEVREJA“
autor **Miladin Vukosavljević**, iz Čačka

Za **otkup** je predložen rad pod naslovom
„DONME U PUTOPISU 'PISMA IZ SOLUNA' JELENE J. DIMITRIJEVIĆ“
autor **Ana Stjelja**, iz Beograda

Nezirović Nikša (1972) autor knjige "Monografija Bosanskog Šamca", 2011. godine. Tokom tog istraživanja uočio je da niko nije pisao o Jevrejima. Nezirović moli da stupi u kontakt sa preživelim ili potomcima šamačkih Jevreja u Izraelu. Istovremeno Nezirović traga u USA, Australiji. Pregledao je Yad Vashem listu žrtava, Jevrejskog istorijskog muzeja u Beogradu i sl. Kako nema puno podataka ono čime

raspoláže može stati u malu brošuru. Poznato mu je da su se u Izrael odselile: **Šarika Levi, Romano Sarina (Levak Rina)**, ali da li su imale potomaka? Takođe su mu poznata imena: **Rose Hacker**, sekretara Wizo za Jugoslaviju, koja je bila vrlo poznata, povezana je sa Šamcem, onda **Jula Weiner, te Zita Buchwald rođena Bišicki**. U Bosanskom Šamcu nema ništa više, čak ni groblja, niti i jednog Jevrejina od prije 1941. godine. Unapred zahvalan na odgovoru moli da mu se piše putem e mail niksa.nezirovic@gmail.com

TRAŽI SE...

Vivian Krstic- Sturgeon, in Montreal, Quebec, Canada, moli za podatke o njenom dedi PETRU KRSTIĆU, stanovniku Beograda za vreme Drugog svetskog rata

If anyone has any information in regard to the SEARCH below please contact me, Serena Woolrich at: allgenerations@aol.com or Vivian Krstic-Sturgeon at: 4sturgeon@sympatico.ca

„On his death bed, my dad had a flashback of when he was in his country and his father, Petar Krstic, had rescued 20 to 25 Jews by hiring them to work for him, at the request of the Germans. My grandfather was later honored, I believe, by a Jewish organization and I want to get to the bottom of this.

I am looking for children of Survivors whose parents might have worked for my grandfather. My dad, Nebojsa Krstic, was born in Belgrade, Yugoslavia (now Serbia). He passed away a year ago (it will be a year November 23rd). Before he passed, he told us of being in Belgrade, in his home during the war; he was about 9-10 years old when this took place.

His dad was Petar Krstic and his mom was Laposava Stefanovic.

They had a small shop and made chocolates and candy. I think it may have been a small area in their home that they called the shop, but I am not sure.

The Germans came into the shop and asked that they provide them with sweets, but my grandfather had no employees. That's when he asked the Germans to give him 20 to 25 Jews and he would teach them how to make the candy. I don't know how long they "worked" for my grandfather, but dad told us of how he remembered them having to take showers outside in what looked like wooden outhouses and then dress in white uniforms, white hats and white boots - all had to be clean for the Germans. Can someone tell me what my grandfather was like?

I REALLY need to know!!!! It's part of my heritage that I knew nothing about and would like answers and be able to pass this on to our kids. So if you can help, I would be very grateful!!!!

KNJIŽEVNI DODATAK

BROJ 20

NOVEMBAR/DECEMBAR 2013.

Ovaj broj Književnog dodatka posvećen je **Danilu Kišu**, književniku iz bivše Jugoslavije, rođenom u Srbiji.

KRATKA BIOGRAFIJA - Danilo KIŠ

„Svaka biografija, a pogotovu biografija pisca, ako nije doživela milost uobličjenja, jeste nužno redukcionizam: jedinstvena i neponovljiva životna priča jednog jedinog i neponovljivog čoveka u jednom jedinstvenom i neponovljivom vremenu, ono dakle što je čini različitom; a idealna i zanimljiva bi bila ona koja bi sadržala u sebi biografiju svih ljudi u svim vremenima.“ (Gorki talog iskustva, str. 182)

Danilo Kiš

1935, 22. februara u Subotici je rođen Danilo Kiš, od oca Eduarda Kiša (do njegove trinaeste godine Eduard Kohn), mađarskog Jevrejina i majke Milice (rođene Dragičević), Crnogorke - kao njihovo drugo dete (prvo je kći Danica rođena 1932).

„U tom su se gradu [Subotici], dakle, zbile dve krucijalne činjenice moga života što ih je udesio Bog ili Slučaj: tu su se susreli moj otac Eduard Kiš, viši inspektor državnih železnica i pisac Jugoslovenskog reda vožnje železničkog, autobuskog, broskog i

avionskog saobraćaja, i moja majka Milica Dragičević, crnogorska lepotica, prvi put daleko od svog rodnog Cetinja, u poseti kod svoje sestre. Susret redak, možda jedinstven u ono vreme.“ (*Skladište*, 325)

1937. Porodica Kiš seli se iz Subotice u Novi Sad. „Prve čulne impresije mog detinjstva potiču iz Novog Sada, koji se nalazi na nekih sto kilometara južnije od Subotice, niz Dunav.

1939. U Novom Sadu, u Uspenskoj crkvi kršten po pravoslavnom obredu u vreme donošenja antijevrejskih zakona u Mađarskoj. „...sveštenik mi sipa vodu na teme, ja tražim pogledom svoju majku koja me začas prepustila brizi krsnoga kuma; miris tamjana, zapevanje sveštenika, treperenje sveća, lica svetaca na ikonama...“ (*Gorki talog iskustva*, 185)

1942. Januar: novosadski „hladni dani“; ubijene su stotine vojvođanskih Srba i Jevreja. Porodica Kiš je u Bemovoj 21. „Te idilične slike, kao u kakvom albumu, tu se prekidaju naglo: iz sna me trže pucnjava pod našim prozorom, moja majka pali, zatim hitro gasi svetlo, i, onako u mraku, skida me sa kreveta, i ja znam da to nije san i mora sna: moja majka drhti. To naglo paljenje i gašenje lampe i ta karatama pod krevetom u mračnoj sobi, to je kraj tih svetlih sunčanih slika koje su se ređale u mom sećanju sve dosad.

1944. Eduard Kiš odveden je (zajedno sa većinom svojih rođaka) u Zalaegerseg, a odatle u Aušvic iz kojeg se neće vratiti. „Ja ga do dana današnjeg vidim kako se penje u kola, fijakere, vozove, tramvaje...“ (*Gorki talog iskustva*, 188)

1951. Umrta Milica Kiš. „... posle smrti moje majke i posle one tri ili četiri godine njene patnje ja više ne verujem u Boga. Ovako sam to formulisao: ako neko kao što je moja majka mora da pati toliko mnogo i toliko dugo, to je dokaz da Boga nema.“ (*Gorki talog iskustva*, 275)

1953. U časopisu *Omladinski pokret* objavljena prva Kišova pesma *Oproštaj s majkom*.

1958. Diplomirao na Filozofskom fakultetu u Beogradu kao prvi student na katedri za Istoriju svetske književnosti sa teorijom književnosti.

1960. Završava posle diplomanske studije odbranom rada „O nekim odlikama ruskog i francuskog simbolizma“.

1961. Na odsluženju vojnog roka (mart 1961-mart 1962) u Bileći i Delnicama.

1962. U izdanju beogradskog „Kosmosa“ objavljena prva dva Kišova romana: *Mansarda* (satirična poema) i *Psalam 44*.

1973. Dobija NIN-ovu nagradu za roman *Peščanik* koju će nekoliko godina kasnije vratiti.

1973-1976. Radi kao lektor za srpskohrvatski jezik na Univerzitetu u Bordou. Piše *Grobnicu za Borisa Davidoviča*.

1976. U jesen počinje „neviđena hajka“ oko Danila Kiša i knjige *Grobnica za Borisa Davidoviča*. „Nemojmo se zavaravati! Polemika oko *Grobnice za Borisa Davidoviča* bila je u prvom redu politička. Ko je stajao iza svega toga, tek sad možemo videti, mada sam ja, naravno, od samog početka znao odakle duva Košava.“ (*Gorki talog iskustva*, 270)

1977. Nagrada „Ivan Goran Kovačić“ za knjigu *Grobnica za Borisa Davidoviča*.

1980. Nagrada *Grand aigle d'or de la ville de Nice* za celokupan književni rad. „Nagrade [...] primaj s ravnodušnošću, ali ništa ne čini da ih zaslužiš.“ (*Saveti mladom piscu; Život, literatura*, 93)

1983. Kiš je dobio Andrićevu nagradu za „Enciklopediju mrtvih“.

Nabrojane su samo neka dela i samo neke od književnih nagrada, bilo je još zaslužnijih priznanja u Jugoslaviji i inostranstvu koje je dobio Danilo Kiš.

1989, 15. oktobra u Parizu umro je Danilo Kiš. Po svojoj želji sahranjen u Beogradu, po pravoslavnom obredu. Borislav Pekić je tih dana zapisao: „U poslednjim, za žive vidljivim, časovima verni je prijatelj upitao Danila boli li ga šta. 'Da', rekao je. 'Šta?', upitao je prijatelj. 'Život', odgovorio je Danilo.“ (*Vidici 4-5/1990*, 66)

SPOMENICA DANILA KIŠA

Dina Katan BenCion/Izvod

To je bilo 1986. godine kad je Danilo Kiš boravio u Izraelu kao gost institucije Van Lir. Još se sećam da smo zajedno posetili izdavačku kuću Am Oved, gde je 1980. godine izašla prva Kišova knjiga objavljena u Izraelu, *Bašta, pepeo*, prevedena sa engleskog. Danilo je tada primljen s uzbuđenjem i počastima. Iste

godine izašao je moj prvi prevod knjige sa srpskohrvatskog jezika – Kišova *Grobnica za Borisa Davidoviča*. U međuvremenu su u mom prevodu izašle knjige *Enciklopedija mrtvih*, *Peščanik*, *Rani jadi*. Koliko ta vremena izgledaju daleko, a koliko su bliska. Daleka – u smislu promena koje su naišle u našem životu, bilo na ličnom planu ili neminovan deo života zajednice koja je pretrpela lom načelnih uverenja. Bliska – kada danas čitamo napise recenzenata, koji su umeli da vrednuju Kišovo remek-delo, ili ponekad, s razočarenjem kad bih u nekim drugim tekstovima osetila nedovoljno razumevanje ili neumeće da se prodre u smisao života i smrti.

Bašta, pepeo, kao što sam napisala, bila je prva knjiga Danila Kiša objavljena u Izraelu (preveo s engleskog: Amacija Porat). Rekla bih da je s tom Danilovom knjigom na neki način započeo prodor nove književnosti sa područja bivše Jugoslavije u Izrael, uz postepeno povećano interesovanje naše publike za nju (iako je jedino Pavićev *Hazarski rečnik* postao bestseler).

Među desetak recenzija koje sam uspela da prikupim po izlasku *Grobnice za Borisa Davidoviča* (1985) nalazim nekoliko zanimljivih naslova, kao na primer „Dokumentarna poezija“, gde recenzent Jigal Sarna veli: „Ovo je krvav spomenik na mračne dane komunističke revolucije. Na likove koji su propali u velikoj oluji. Kiš piše jednu vrstu dokumentarne poezije u kojoj ima gorkog humora. Istorija kao zbirka detalja koji se spajaju na misteriozan način.“

Grobnica za Borisa Davidoviča bila je jedna od tri knjige koje su izmenile moj život. One ne samo da su me usmerile na prevođenje tih i ostalih knjiga, nego njima dugujem taj posebni osećaj duboke pripadnosti onom što sam doživela kao dete i kasnije... Mislím o svemu onome što je bilo presudno za mene ne samo kao jevrejskom detetu u predratnoj ili posleratnoj Jugoslaviji, nego uglavnom kao osobi koja ima dva maternja jezika i o značaju te činjenice za onoga kome je doživljaj jezika prva i prvenstvena psihička neminovnost... Ali i mnogo više od toga, bio je to moj intimni susret sa obiljem duhovnog blaga kojim umetnost ume da obdari život, da razmrsi nenasnosne zamršenosti, da uteši svojom estetskom dimenzijom neizrecive lepote, da podari snagu, veru i uverenje da je život vredan uprkos golemoj ljudskoj nesreći i patnji.

Kad je 1992. godine izašao prevod *Enciklopedije mrtvih* Kiš je kod nas (u Izraelu) već bio poznato i cenjeno ime. Na Hebrejskom univerzitetu u Jerusalimu Lili Zamir je odbranila

doktorsku tezu o delu istorije i fikcije u knjigama Danila Kiša.

U opširnom tekstu o *Enciklopediji mrtvih* Mordehaj Avishaj je napisao da je Kiš u knjizi „oživeo“ smrt kao lik kojem je dao aktivnu ulogu, da je mrtvace „upotrebio“ da bi njihovim posredovanjem sagledao život i smisao kojeg oni nisu bili svesni, podarivši im uvid u smisao njihovog života.

KIŠ I JEVREJSTVO

Danilo Kiš se u mnogim intervjuima izjasnio da ne želi da spada ni u kakvu kategoriju „manjinske literature“ m u koju bi spadala, između ostalog, i takozvana jevrejska literatura. Iako je pisao o Jevrejima i jevrejstvu, njegova polazna tačka bila je da se jevrejska sudbina u danima Holokausta i u drugim vremenima, uključujući u to i svoje najbitnije životno iskustvo, sagleda u širem smisli, kao paradigma nesreće pojedinaca u svetu progonjenih i progonitelja. U poznijem stvaralaštvu Danila Kiša dolazi do izražaja njegova iskonska jevrejska svest i jevrejstvo kao sudbinsko opterećenje – u vidu poslanstva i u vidu progonstva, kao predstavnika tog tragičnog postojanja.

Danilo Kiš poseduje snagu moralne kategorije, često vezane (bilo aluzijom, bilo direktnim citatom) za tradiciju i nauk jevrejstva. Darujući svojim likovima ime, identitet i pravo izbora, što znači slobodu uma i u apsurdnim klopnama, Kiš im vraća njihovu ljudsku čast, lični integritet i duhovni opstanak.

Fotografija sa venčanja majke Milice i oca Eduarda Kiša

APATRID, Danilo KIŠ

1

„Stigao je u Pariz 28. maja 1938.“

Odseo je u jednom hotelu u Latinskom kvartu, u blizini pozorišta Odeon. Taj je hotel budio u njemu turobne misli i, uveče, kada je ugasio lampu iznad noćnog ormara, priviđale su mu

se utvare oko kojih još lebde zamahnuti hotelski čaršavi kao mrtvački plašt. Jedan od tih parova-fantoma bio mu je poznat i gospodin bez otadžbine ožive u sebi sliku pesnika i njegove ljubavnice, onakvih kakve ih je video na jednoj fotografiji u pesnikovoj spomen-knjizi: ona, Leda, sa golemim šeširom koji baca senku na lice kao da je preko očiju prebačen veo, ali je ta senka nedovoljna da prikrije onaj jedva vidljiv grč godina i čulnosti koji joj se skupio oko usana; on, pesnik, ranjen ljubavlju i bolešću, sa bazedovljevim izbuljenim očima u kojima još sja vatra kao u očima kakvog ciganina primaša. Da je Ledin trubadur odsedao negda u ovom hotelu, to je, tada, valjda jedini on znao. Pristigavši u hotel, zapitao je portira da li je u ovom hotelu boravio negde oko hiljadu devetsto desete pesnik ... i izgovori mu ime. Mladić, očitó zburjen tim stranim

imenom, izgovori odjednom i sam na svom maternjem jeziku: „No comprendo, señor!“

Gospodin bez otadžbine još se jednom uveri koliko su nepremostive granice koje dele svetove i uolikoj je meri jezik jedina čovekova otadžbina. I već je, zgrabivši ključ, krenuo u svoju sobu na drugom spratu, peške, potrčavši uz stepenice, jer liftove je u poslednje vreme izbegavao.

2

„Svedočanstva o tom poslednjem razdoblju njegova života protivrečna su. Jedni ga vide opsednutog teskobom, kako sa praznovernim strahom izbegava liftove i automobile, a drugi ...“

Jednom je pročitao u novinama, ima tome više od dvadeset godina, kako se neki mladić, u Pešti, survao zajedno sa liftom i kako su ga našli smrskanog u podrumskoj prostoriji. Taj mu se davni događaj urezao u sećanje i tu je dremao godinama, skriven, da bi jednog dana isplivao, kao kad iz vode izroni leš sa kojeg se otkao kamen. To se dogodilo pre nekoliko meseci dok je stajao pred liftom u redakciji jednog izdavača u Berlinu. Pritisnuo je dugme i čuo kako starinski francuski lift silazi u svom kavezu odnekud sa visina, zujeći. Odjednom je, naglo, uz lak potres, zastao pred njim, tik pred njegovim nosom, jedan crno lakirani mrtvački sanduk obložen ljubičastom svilom u koju su utisnute perunike kao naličje blistavog krep-dešina, sa golemim venecijanskim ogledalom izglačanih rubova, zeleno ogledalo nalik na površinu bistrog jezera. Taj uspravljeni mrtvački sanduk naručen za sahranu prve klase, pokretan nevidljivom silom

Deusa ex machina, spustio se sa visina, doplovio kao Haronova barka, i sad čeka bledog putnika koji stoji neodlučan i skamenjen, stiskajući pod pazuhom rukopis svog najnovijeg romana pod naslovom „Čovek bez domovine“ (i posmatra u ogledalu, kroz rešetke, bledog putnika kako stoji neodlučan i skamenjen, stiskajući pod pazuhom rukopis svog najnovijeg romana) i čeka da ga preveze ne na „onaj svet“ nego samo do mračne podrumske zgrade, rozarij i groblje, gde počivaju u ovakvim sarkofazima zabludeli putnici ustakljenih očiju.

3

Dospevši do svoje sobe, u koju je portir već bio uneo njegov prtljag, gost prvo razmesti po stolu rukopise, zatim počne da beleži svoje dnevne utiske. Gospodin bez otadžbine poslednjih je godina sve češće pisao po hotelima, noću, ili danju, u kafanama, na stolovima od lažnog mermera.

4

Zabeležio je, na brzinu, nekoliko zapažanja, nekoliko „Bilde“: prodavačica novina koja srče supu iz tanjira a kraj nozdrve joj zjapi rana veličine novčića, živa, otvorena rana; žena-kepec koja pokušava da se popne u voz; konobar koji sabira račune držeći olovku između malog prsta i kažiprsta, jer mu ostali nedostaju; bubuljičavi portir sa čiom na vratu. Itd.

5

Prezirao je dvoboje kao znak junkerske naduvenosti, jednako kao i pučke skandale i obračune pesnicama ili nožem, no time je bio ne manje opsednut ljudskom surovošću u kojoj je video samo sliku surovosti društva. Fizička nakaznost i sve što je nenormalno kod ljudi opsedalo ga je kao skriveno naličje „normalnog“. Džinovi, kepeci, bokserski asovi i cirkuske nakaze izazivali su u njemu čitav lanac metafizičkih veza. Zaglušen bukom navijača, posmatrao je njihova izbezumljena lica. Uklješten među pomahnitalim navijačima, shvatio je, osetio fizički, značenje nekih apstraktnih pojmova, kao što su zajedništvo, vođa, ideja, kao i smisao one drevne krilatice o hlebu i cirkusu koja sentenciozno sažima u sebi ceo parter moderne istorije.

6

Taj je pesnik, tamo, u svojoj otadžbini, imao svoj spomenik i svoje ulice, imao generacije obožavalaca i svoj mit, svoje poštovaoce koji su ga dizali u nebesa i divili se njegovom stihu i njegovom jeziku kao emanaciji nacionalnog duha, i imao je svoje krvne protivnike koji su ga smatrali izdajnikom narodnih ideala, čovekom

koji se prodao Nemcima i Jevrejima, plemićima i gospodi, i koji su mu poricali svaku originalnost, proglašavajući ga običnim podražavaocem francuskih simbolista, plagijatorom Verlena i Bodlera, i pisali o njemu pamflete pune optužbi i kleveta svake vrste.

7

Njegov otac, Aladar fon Nemet, započeo je svoju „diplomatsku“ karijeru sasvim skromno, kao ataše za plovidbu pri peštanskom Lojdu, a prva mu je služba bila u Rijeci (Fiume). Putovanje u Fiume poklopilo se sa medenim mesecom mladog diplomate koji se upravo bio oženio izvesnom Zofijom, rođenom Dvoržak. U tom konzulskom i diplomatskom gradu ugledao je dana budući „apatrid“, koji će sačuvati u sebi za ceo život sećanje na more i jednu palmu pred prozorom koja se povija pod udarcima bure, kao ilustracija neke spartanske poslovice tako drage njegovom ocu: da se otpornost stiće u stalnoj borbi sa elementima.

8

Soba mu je bila obložena tepisima a pod jagnjećom kožom, na prozorima su leti bile spuštene zavese da ga zaklone od sunca, zimi je salone zagrevala golema furuna od fajansa nalik na kakvu secesionističku katedralu. Počev od njegove pete godine, iz razloga higijene i spartanskog duha, dečja se soba nije zagrevala; dadilje su katkad legale u dečju postelju kako bi svojom zdravom pučkom toplotom zagrejale teške perine.

9

Njegov pradedo po majci (bakenbardi, halpcilindar u levoj savijenoj ruci, desna naslonjena laktom na visoku policu; na polici, u vazii, papirne ruže; kraj njegovih nogu ogromna dogo od fajansa) zvao se Feldner. Njegova dokumenta, osim ove fotografije uz papirne ruže, bila su u kući retka i o njemu se govorilo sa nekim osećanjem krivice: „pokojni Feldner“ (po prezimenu i uvek sa dodatkom pokojni). To da je neki iskonski greh, neki prvobitni porodični greh poticao od njega, to je više nego izvesno. Odatle tako retka njegova dokumenta, odatle samo ta jedna jedina fotografija u albumu.

10

Ovo okruglo lice sa velikim crnim brcima i sa bakenbardima, to je piščev otac, pl. dr Aladar fon Nemet u društvu Lajoša fon Hatvanjija („koji se dopisivao sa T. Manom i Romenom Rolanom“). A ovo je mati piščeva (vedro lice pod krunom svetle kose podignute u venac). Ovde vidimo porodicu u čamcu, na nekoj reci. Na poleđini fotografije „Beograd, 1905“. Visoke zidine sa kulom što se naslućuju u drugom planu, to su zidine Kalemegdanske tvrđave. –

Šumski proplanak, zvanice sede oko grubo tesanog drvenog stola. Dečak sedi u majčinom krilu; kraj njih gospodin Aladar fon Nemet sa lovačkom puškom koju je naslonio kundakom na sto, kao kakav hajduk; čelo stola neki gospodin sa lovačkim šeširima, dame takođe sa šeširima; na gospodi mađarske tunike: „Dr. Aladar fon Nemet u društvu njegovog Visočanstva Luja III, Kralja Bavarske. Presburg/Bratislava“. Dečak na biciklu. Jednom se rukom drži za neki zid obrastao bršljanom: „Budapest, Rakocianum, 913“. – Mladić sa grupom učenika i profesora; Egon fon Nemet je obeležen strelicom: „München. Wilhelmgymnasium, 914“. ltd.

11

Zahvaljujući jednom pesniku, rano je otkrio tajanstveni, šifrovani jezik ljubavi. Kao osamnaestogodišnjak, zaljubljen u neku studentkinju, Nemicu, otkrio je da za sve ljubavne situacije postoji kod tog pesnika po jedna pesma (za zanose, za razočaranja, za drhtavicu, za kajanje) i dao se na prevođenje. Preveo je tako – „sasvim à propos“ – pedesetak pesama, a kada je taj ljubavni ciklus zatreprio na nemačkom i već bio u štampariji, ljubav je, preko kristalizacije (govoreći stendalovski) dospela do one tačke kada strast počinje da tinja i da se gasi. Iz svega toga, iza sve te mladalačke avanture i ljubavnog zanosa, ostao je samo taj zbornik prevedenih pesama, kao kakav ofucani spomenar. I onaj ljubičasti eho oko stvari u njegovim romanima, lirski naboj njegovih rečenica koje će kritičari zapaziti ne bez izvesne nedoumice.

12

Svaki mladi senzibilitet, pogotovu ako je bio zahvaćen obrazovanjem i muzikom – a to je bio njegov slučaj – sklon je da mutne zanose tela i duše, tu lirsku magmu mladosti, sagleda kao preuranjene znake dara, a da je najčešće u pitanju samo tajanstveno treperenje senzibiliteta, ta mutna sprega između lučenja žlezda i grčenja simpatikusa, simbioza organske tektonike i duševne muzike – koje su dar mladosti i duhovnog preobilja i, slične poeziji po svojim drhtajima, lako se mogu pobrkati sa poezijom. A jednom u vlasti te magije – koja s godinama postaje opasna navika, kao duvan i alkohol – čovek nastavlja da piše, veštom rukom versifikatora, sonete i elegije, patriotske i prigodne stihove, a da je sad već reč samo o zamahnutom mehanizmu koji se pokrenuo u mladosti i sad se okreće

tek po sili inercije i navike pri svakom i najmanjem vetru, kao prazna vetrenjača.

13

U vreme kada je *Bildungsroman* doživljavao svoj puni rascvat u evropskoj književnosti a pisci gradili svoj opus na klasnom poreklu glavnog junaka („pripovedača“ iza kojeg se skriva tek malko preinačena autobiografija) u stalnoj kulpabilizaciji i otimanju od svoje sredine i u mučnom isticanju svog otpadništva ili naprotiv – u onoj drugoj vrsti *vanitas* koja iznosi piščevo pučko poreklo, oslobađajući ga naslednog greha i sudbinske odgovornosti za zla ovog sveta, i dajući mu neko božansko pravo da imenuje zlo bez kajanja, u to vreme, dakle, Egon fon Nemet svesno lišava svoje delo autobiografskih elemenata. Smatrao je roditelje i poreklo bagatelom i slučajem, naslutivši dalekovido u teoriji socijalnog porekla tragove jedne nove i opasne teologije prvobitnog greha, pred kojom pojedinac stoji bespomoćno, obeležen na večna vremena, sa žigom greha utisnutim na čelu kao vrelin gvoždem.

14

„Ja sam tipična mešavina blaženopočivše Austrougarske monarhije: istovremeno Mađar, Hrvat, Slovak, Nemač, Čeh, a kada bih počeo da čeprkam po svojim precima i da stavljam pod analizu svoju krv – nauka danas vrlo u modi među nacionalnostima – našao bih tu, kao u rečnom koritu, tragove cincarske, jermenske, a možda i ciganske i jevrejske krvi. No ja ne priznajem tu nauku spektralne analize krvi, nauku uostalom sasvim sumnjive vrednosti, opasnu i nehumanu, pogotovu za ovo vreme i za ove naše krajeve – gde ta opasna teorija tla i krvi stvara samo podozrivost i mržnju i gde se ta 'spektralna analiza krvi i porekla' vrši najrađe vrlo spektakularno i primitivno – nožem i revolverom.

Ja sam bilingvalan od rođenja, i pisao sam na mađarskom i na nemačkom do svoje osamnaeste godine, kada sam se, prepevavši zbirku jednog mađarskog pesnika, opredelio za nemački jezik, pošto mi je najbliži. Ja sam, gospodo, nemački pisac; svet je moja otadžbina.“

(Na osnovu ovog teksta, datog u jednom intervjuu godine 1934, dalo bi se naslutiti da je „pokojni Feldner“ iz porodičnog albuma mogao imati neku od onih opasnih „krvnih grupa“ koje su nacionalisti smatrali naslednom kao sifilis.)

15

Taj njegov stav bio je u prvom redu posledica organskog otpora prema banalnosti. Jer teorija porekla, s jedne strane *rasnog* a s druge

socijalnog, beše narasla tih godina do monstruozih razmera i postala opštim mestom svih nesporazuma i svih zbližavanja: velika je ideja zajednice sišla u salone i na pijace, okupljala pod svoj barjak mudrace i glupake, otmene duhove i ološ, ljude dakle koje nisu spajali nikakvi afiniteti, nikakva duhovna srodnost, no samo ta banalna, do kiča dovedena i opasna teorija rase i socijalnog porekla. Stoga u delu Egon fon Nemeta, delu koje je inače obuhvatalo sve slojeve ondašnje Evrope – plemstvo, krupnu buržoaziju, srednju klasu, intelektualce svakojakog porekla, trgovce i zanatlije, službenike i funkcionere, parazite i lumpenproletere, radnike, seljake, nacionaliste, vojnike, tradicionaliste, socijaldemokrate, revolucionare – autobiografski elementi su izostavljeni. Svedoku je potrebna nepristrasnost, njemu je jednako strano kajanje jednih koliko i predrasude drugih.

16

Gospodin bez otadžbine, apatrid, kosmopolita – kako su ga sve nazivale novine u njegovoj domovini – doputovao je sredinom aprila u Amsterdam, opisavši krug preko Italije, Jugoslavije i Mađarske. Hteo je da usput vidi u Pešti svog starog, obolelog oca, i oseti evropsku klimu, kako bi mogao da nađe pouzdanijeg i živog materijala za svoj novi roman *Zbogom, Evropo*. Iz Pešte je, oprostivši se sa ocem, u saznanju da ga verovatno neće više videti, doputovao, dakle, u Amsterdam, gde je vodio pregovore sa svojim izdavačem, izvesnim Langeom, onim istim koji mu je godinu dana ranije objavio i prvi njegov roman, na nemačkom.

17

Gospodin Fan der Lange bio je jedan od onih mladih izdavača koji svoju ljubav prema književnosti, a možda i svoj dar, uprave u jednom času – nekom iznenadnom odlukom – od neizvesne književne slave ka mnogo izvesnijem poslu izdavanja onih i onakvih knjiga kakve bi sami želeli (a možda i mogli?) napisati. Nasledivši od svog oca jednu malu pozajmnu biblioteku, koja je bila još i pomalo knjižara, pomalo papirnica, gospodin Fan der Lange se u jednom času opredelio za štampanje knjiga svojih prijatelja, spalivši svoje pesme, ne bez žaljenja. Bio je ljubitelj nemačke književnosti, a Hajne je bio za njega onaj pesnik koji ga je prvi zatrovao pesničkim sanjarijama i naučio ga da razaznaje lirske od ironičnog, kao i njihove tanane odnose –

umetnost retka jednako kod pisaca kao i kod čitalaca. Tridesetih godina, kad su nemački pisci sve manje mogli naći izdavača u svojoj otadžbini, jer su bili procenjeni kao nedovoljno poneti nacionalnim duhom ili zatrovani nasleđem krvi – gospodin je Fan der Lange počeo da štampa knjige nemačkih izbeglica, ne izneveravajući svoj ukus. Pisci su kod njega nalazili ne samo izdavača za svoje knjige nego i prijateljsku reč i ohrabrenje. Bio je, jednom rečju, jedan od onih izdavača koje uspeh, novac i slava nisu još učinili nadmenim i nepristupačnim, jednim od onih koji svoj posao obavljaju sad već rutinski, a pisce posmatraju kao šarlatane i besposličare koji se, umesto nekim pravim poslom, bave neizvesnom i besmislenom ...*

18

Da nije bilo novina (gospodin bez otadžbine pročitao ih je rano ujutro, u restoranu hotela), koje su govorile o naoružanju, o vrtoglavom porastu cena i nezaposlenosti, o diplomatskim pregovorima i o nekoj nervoznoj hitnji, ovde, u Amsterdamu, mogao je

čovек poverovati da još živi u onoj dobroj staroj Evropi, a da su ratna opasnost, Minhen, paljevina Rajhstaga samo košmari i priviđenja bolesne senzibilnosti. Gospodin Fan der Lange, njegov izdavač, čovek sa jakim donjom vilicom i mirnim blagim očima (kao da je taj donji deo lica bio odeljen od gornjeg vekovima civilizacije) govorio je s njim, uz konjak i kafu, kao da su njih dvojica na nekom

ostrvu. Gospodin Fan der Lange je bio sasvim dobro upućen u nemačku situaciju i pored jedne stroge discipline koja diktira čoveku pribranost i hladnokrvnost – kao znak ne samo dobrog vaspitanja nego i jedne više kulture – pokazao je u tom razgovoru ne malu zabrinutost za sudbinu nemačke kulture i budućnost Evrope. Što se tiče samih poslova, on ih je obavio takođe sa učtivošću realnog i trezvenog čoveka i sklopio sa gospodinom bez otadžbine ugovor sa kojim nijedna od potpisanih stranaka nije morala biti nezadovoljna. No kad mu je ovaj izložio „nemačku situaciju“ kroz svoje lično iskustvo, dakle kao svedok, gospodin Fander Lange se rastužio, kao čovek koji čuje za svoju rođenu majku neku užasno neprijatnu činjenicu koju je teško opovrgnuti.

19

Posle jedne nervozne, utučene Evrope, gde su se na ulicama skupljali ljudi ispod balkona, slušajući govornike i demagoge, gde su vojske marširale ulicama paradnim korakom a gomile

urlale na stadionima, gospodin bez otadžbine našao se odjednom, tog vedrog aprilskog dana, u Amsterdamu, kao izvan ovoga sveta. Prodavačice su na pijacama uzvikivale promuklim no vedrim glasom u kojem nije bilo ni traga zebnje, domaćice su prevrtale po pijačnim štandovima krupne sveže ribe koje su se praćakale, mladići su vozili bicikle sasvim civilno, okrećući pedale sporo i jednolično, paoke su blistale na suncu. Pokraj pijace stajao je golemi vergl, nalik na otmene kočije, ofarban narandžasto, i izvijao je neki potpuri. Dve devojčice u narodnoj nošnji, sa belim maramama i drvenim žutim nanulama, pružale su prolaznicima limene kutije sa znakom crvenog krsta. Kanalima su plovile lađe mirno, šareni se veš sušio na konopcima, neko je na palubi svirao u usnu harmoniku oponašajući kanarinca ... Kroz niske prozore bez zavese mogle su se videti porodice koje su posedale za sto oko velike činije koja se puši: svetli akcenat na idiličnoj porodičnoj sceni kao na kakvom platnu holandskog majstora.

20

Tu, u Amsterdamu, u jednoj zabitaj uskoj ulici na domaku kanala, gospodin bez otadžbine svratio je jednog popodneva kod nekog maga, čija ga je firma privukla svojom preteranom reklamom, za koju se ne bi moglo reći da joj je nedostajala fantazija: „Šta vas čeka sutra? To samo znaju Gospod i Satana. I njihov učenik gospodin Gotlib.“ ltd.

21

Ušao je na vrata, zatim je pomerio jednu tešku plišanu zavesu i našao se odjednom u nekom rumenom polumraku koji je dolazio od jedne pobočno postavljene lampe sa crvenim abažurum. Kad je obuhvatio pogledom prostoriju, za koju mu se učinilo da je

prazna, osećao se pomalo razočaranim, kao da doživljava neki psihološki déjâ-vu, kao da je već sve ovo video negde. Ako je došao da vidi ovog „ekstra-maga“ to je bilo u prvom redu iz profesionalne radoznalosti, kako bi imao gotovu sliku kada mu bude zatrebala. Ali već tu, tu pred vratima, odjednom mu je sinula ideja da prepusti tom „magu“ da odluči o njegovoj sudbini, pošto je isprobao već sva druga sredstva: savete prijatelja, sveštenika...

22

Sada je sedeo u drugoj klasi brzog voza i razmišljao o tome šta mu je rekao gospodin Gotlib, „ekstra-mag“. Još jednako mu odjekuje u ušima njegova rečenica,

izgovorena na pristojnom nemačkom: „Paris ist eine endlich Chance ... Ja, ja. Endlich ...“ Da li je bio sujeveren? Ni manje ni više od drugih ljudi. Da mu je sve ovo rečeno pre, pre dve-tri godine, on na sve to ne bi obraćao pažnju ...

23

Beležeći tako, u hitnji, i bez nekog naročitog i jasnog cilja sve te ljudske nakaznosti, taj monstruarij, gospodin bez otadžbine bio je i sam svestan toga da je tu literatura ipak u drugom planu, ma koliko da je pokušavao da stvar predstavi sebi samo kao čistu profesionalnu zainteresovanost za ljudske fenomene; biće, mislio je, u sebi, biće da je sve to pre neka vrsta egzorcizma, deo one fobije koja mu ne dâ da uđe u lift, onog straha pred nepoznatim kojem literatura služi samo kao egzorcizam. Jer, na kraju krajeva, ukoliko mu takav lik bude zatrebao, sve će to iskrsnuti iz njegovog sećanja još pre nego što bude zavirio u svoje sveske i beležnice, a ovo što sada čini pre je neka vrsta zapisa protiv zlih očiju i zle sudbine. Jer njemu je potrebno zdravlje, i njemu je potreban život, normalan i zdrav život, pošto pred njim leži njegovo nedovršeno delo – sve ostalo je potčinjeno tome, sve.

24

Gospodin bez otadžbine napustio je svoj hotel u pet sati. Pred vratima je za trenutak zastao i pogledao prvo u nebo, zatim u svoj džepni sat. „Markiza je izašla tačno u pet“, reče u sebi.

25

Taj je udarac došao tako iznenadno, tako neočekivano, da naš apatrid nije mogao osetiti ništa do samo taj prodoran bol u temenu, a sumrak mu se odjednom osvetlio kao da je grom udario negde u njegovoj blizini, munja je sevnula u njegovoj svesti, osvetlila je moćnim, užasnim plamenom ceo njegov život, da bi zatim nastala, naglo, tama. Udovi su mu se naglo odmakli od tela, kao da ih je neka nevidljiva sila otrgla od trupa. (Taj užasan osećaj da vam udove otrže neka viša sila od tela, to možemo da slutimo, po analogiji: jednom, ljuljajući se na stolici, stolica se naglo prevrnula i vi ste se našli sa temenom na betonskom podu dok vam ruke i noge behu na trenutak odmaknute od tela, trgnute iz zglobova, i vi ste ležali nepokretni na podu koji sekund, bespomoćni da viknete, jer vam se glas bio oduzeo.) I taj nagli blesak svetlosti, kao plamen buktinje pre nego što će je silni nalet vetra sasvim ugasiti, taj sjaj pred potpunu tamu, to je najdalje što možete pratiti iskustvo gospodina bez otadžbine. Dalje se od toga (kako bi rekla

gospođa Jursenar), ne može. To nam iskustvo još nije dato. I nikad ga nećemo moći imati.

26

Vi biste hteli, gospodo, da vam pokažem svoju rodnu kuću? Ali moja se majka porodila u bolnici u Fijumi, i ta je bolnica već srušena. Nećete uspeti da stavite ploču na moj dom, jer je i on valjda srušen. Ili biste morali staviti tri-četiri ploče sa mojim imenom: u raznim gradovima i raznim državama, ali ni tu vam ne bih mogao pomoći, jer ne znam koja je bila moja rodna kuća, ne sećam se više gde sam živeo u detinjstvu, jedva znam na kojem sam jeziku govorio. To što pamtim, jesu slike: zaljuljana palma i oleandri negde kraj nekog mora, Dunav koji teče mutnozelen pored livada, jednu brojanicu: enden-dina, ti-raka, tina ... (Iz knjige *Skladište*)

Danilo Kiš u vreme kada nije mogao da sakrije zabrinut izraz lica, izložen neopravdanim napadima

HOMO POETICUS

Danilo Kiš: Homo poeticus, uprkos svemu

Mi smo egzotizam, mi smo politički skandal, mi smo, u najboljem slučaju, lepe uspomene sa Marne i savest starih poilus d'Orient i članova pokreta otpora. Mi smo, uz to, još i lepi sunčevi zalasci na jadranskoj obali, blaga turistička sećanja na lepe i spokojne sunčeve zalaske na Jadranu... uspomene zalivene šljivovicom. I to je sve. I mi jedva da smo deo evropske kulture... Politika, to da! Turizam, takođe! Slivovitz (u nemačkoj ortografiji), i to, svakako! Ali ko će, dođavola, da traži književnost u toj zemlji! I ko bi bio u stanju da se razabere u tim njihovim nacionalističkim govornijama i u svim tim jezicima i dijalektima tako bliskim a tako

različnim (kažu), u svim tim religijama i regijama!

Što se tiče literature, mi, Evropejci, imamo toga podosta, i ne od najgore vrste; a oni, kako se zvaše, srbo-krkr, neka oni izvole pisati o takozvanim delikatnim temama, neka se izvole izrugivati sa svojim političarima i sa svojim sistemom, nek opišu neki politički skandal stavljen u jedan lep, egzotični okvir... i eto vam dobre literature. A mi, Evropejci, mi, civilizovani, mi ćemo opisivati, čiste savesti i čista srca, lepotu sunčeva zalaska i egzotiku našeg detinjstva-mladosti (kao Sen-Džon Pers), mi ćemo pisati pesme ljubavne i svakojake...

A oni neka se, oni, brate, bave svojim političko-egzotičko-komunističkim problemima. Nama – prava literatura, nama – sluškinjice za sve, slatke sluškinjice našeg dečaštva i mladosti. Jer ako bi i oni krenuli da pišu o istim stvarima o kojima pišemo i mi (poezija, istorija i mit, ljudska sudbina, razbijena igračka taštine zvučne i druga sazvučja), to nas se zaista ne bi ništa ticalo; ako oni to čine na naš način, to onda postaje takođe literatura, to postaje Andrić, to postaje Krleža (oh! kakvo teško ime za izgovor!), to postaje Miloš Crnjanski (opet to kr-kr!), to postaje Dragoslav Mihailović, i drugi, i drugi, bez kojih se, sve skupa, lako može...

Nama, dakle, Jugoslovenima, nama homo politicus, ostalima sve ostalo, sve ostale dimenzije tog čudnog kristala sa stotinu površina, tog kristala što se zove homo poeticus, te poetične životinje koja pati jednako od ljubavi koliko i sa svoje smrtnosti, od metafizike koliko i od politike... Da li smo zaslužili takvu sudbinu? Bez sumnje. Mi smo krivi i dužni smo da snosimo svoju krivicu, čutke. Jer mi sami nismo odoleli iskušenju da eksportujemo u svet naše male (ili velike, baš me briga) probleme nacionalizma i šovinizma, da objavljujemo na sva zvona celom svetu da mi, pre svega, i nismo Jugosloveni, nego, razumete, pre svega Srbi ili Hrvati, Slovenci ili Makedonci, ili šta-ti-ja-znam, pažnja, to je vrlo-vrlo važno, gospođe i gospodo, to se ne sme nikako pobrkati, ima nas katolika i ima nas pravoslavniha, i muslimana, a naravno, i poneki Jevrejin (nikako zaboraviti!)... i eto nas ponovo, eto nas, jadrnih Jugoslovaka, u srcu naših porodičnih kavgi, a hteli smo zapravo da govorimo o literaturi, a hteli smo da citiramo tog hrvatskog monstre sacré Miroslava Krležu (krr, krr!), i tog drugog monstre sacré Ivu Andrića, Srbina ili Hrvata, kako vam drago... i eto kako se razbila, našom sopstvenom nepažnjom, ta

(već) razbijena igračka (bibelot aboli) zvana literatura, eto zašto i kako ne zaslužujemo da budemo uzeti ozbiljno...

A osim toga – i to već više nije naša greška, to je Božja krivica – kako, dođavola, situirati tu literaturu i taj jezik, te jezike? Da je to slovenska literatura, s tim ćemo se lako složiti, da je to jedan od slovenskih jezika, u redu i to, u pitanju je, dakle, slavjanska zemlja, važi i to, jedan socijalistički poredak, ne sasvim isti kao drugde... pa to vam dođe nešto kao Rusi! E pa, lepo, prevodimo, dakle, Ruse! Oni barem ne prave nikakve probleme, i njih ima svakojake vrste, ali njih je bar lako tutnuti u istu vreću, u istu rubriku Sovjeti, za njih imamo čak i jednu posebnu kolekciju gde mogu svi lepo stati (Azerbejdžanci i Rusi, Baškirci i Kalmici). E pa? E pa, ništa.

Ne treba da se ljutimo; treba samo da budemo svesni činjenice da ima i da je oduvek bilo velikih tradicija, velikih literatura, i da ima i oduvek je bilo malih jezika i malih naroda, kao što ima i velikih i malih novčanica (dixit Andrić). Budimo, dakle, skromni, ne urlajmo, i ne mešajmo ceo svet u naše porodične kavge.

I, pogotovu, ne bismo smeli da nasedamo na onaj ofucani mit da mi, Jugoslovaci i ostali Mađari, treba da se odrekemo literature, da mi treba da zabavljamo beli svet jedino našim političko-egzotičko-komunarskim temama, da mi moramo po svaku cenu biti samo homo politicus, uvek i na svakom mestu, a da poezija i forma, a da igra i igrarije, a da metafizičke opsesije (ko sam? odakle sam? kuda idem?), da zanosi ljubavi tobože nisu za nas, i da se sunčani zalasci nas tobože ne tiču, jer oni pripadaju samo turistima zanetim literaturom i poezijom, i koji, dakle, imaju pravo da posmatraju zalaske sa divljenjem i mirne savesti.

Jer poezija, jer literatura (i tu stavljam znak jednakosti između te dve reči, kao što to činjaše Pasternak), to su, i za vas i za nas podjednako, naši barbarski snovi i vaši snovi, to su naše ljubavi i vaše ljubavi, naša sećanja i vaša, naša svakodnevica i vaša, naše nesrećno detinjstvo i vaše (i ono možda nesrećno), naša opsesija smrću i vaša (identična, nadam se).

Poezija (= literatura), to je, takođe, znam ja to dobro, i biva sve više, opis socijalnih nepravdi, i patetična osuda tih nepravdi (kao što beše još u vreme Dikensa), i opis i osuda logora, psihijatrijskih klinika i svih vrsta opresija, svih opresija koje žele da svedu čoveka na jednu jedinu dimenziju – na zoon politikon – na političku životinju, i da ga tako liše svih njegovih bogatstava, njegove metafizičke misli i njegove poetičke senzibilnosti, koje žele da unište u njemu svaku neživotinjsku supstancu, njegov neokorteks, da ga svedu na dimenziju militantne životinje, na golog angažovanog čoveka, na mahnitu, slepu, angažovanu životinju.

Jer taj princip – što ga, treba priznati, i mi sami često zastupamo – na osnovu kojeg književnost mora biti angažovana ili više nije književnost, pokazuje samo do koje je mere politika prodrila u sve pore života i bića, kako je sve poplavila kao kakva baruština, i do koje je mere čovek postao jednodimenzionalan i siromašan duhom, do koje je mere poezija poražena, i do koje je mere postala privilegijom bogatih i dekadentnih – oni mogu sebi dozvoliti luksuz pesništva – dok mi, ostali... Eto opasnosti koja nam pretila svima. Ali mi moramo biti svesni da je literatura, da je poezija brana protiv barbarstva, i ako poezija možda i ne oplemenjuje čuvstva, ona ipak služi nečemu: daje nekakav smisao taštini postojanja.

I, makar na osnovu ove antropološke činjenice, mi smo deo iste porodice evropskih naroda, a po našoj tradiciji, istovremeno judeo-hrišćanskoj, i vizantijskoj, i otomanskoj, mi imamo pravo isto koliko i oni, ako ne i više, na pripadništvo istoj kulturnoj zajednici.

A posle toga, ali samo posle toga, dolaze tehnički problemi: prevođenje, komentari, reference, paralelizmi i slično... Jer sve je ostalo... literatura.

Esej iz knjige: "Homo poeticus"

„A sve što nadživi smrt jeste jedna mala ništavna pobeda nad večnošću ništavila - dokaz ljudske veličine i Jahvine milosti.“

Peščanik, Danilo Kiš